

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Jan Pola

Bankovní smlouvy

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Liška, LL.M.

Katedra obchodního práva

Datum uzavření rukopisu: 11. června 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. června 2012

.....
Jan Pola

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mému vedoucímu diplomové práce JUDr. Petru Liškovi, LL.M., za jeho cenné rady a připomínky poskytnuté během uskutečněných konzultací.

Obsah

Úvod.....	1
1. Banka	2
1.1. Podmínka první, akciová společnost	2
1.2. Podmínka druhá, sídlo na území České republiky.....	3
1.3. Podmínka třetí, přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů	4
1.4. Podmínka čtvrtá, bankovní licence	6
1.5. Banka v širším smyslu	7
1.6. Užívání pojmů banka a spořitelna	8
1.7. Další činnosti, které může banka vykonávat	9
1.8. Bankovní tajemství	12
1.9. Pojištění pohledávek a vkladů	14
1.10. Česká národní banka.....	15
2. Smlouva	15
3. Bankovní smlouva	16
3.1. Pojem bankovní smlouva.....	16
3.2. Obsahové vymezení.....	17
3.3. Jaké typy smluv lze zařadit mezi bankovní smlouvy	18
3.4. Dělení bankovních smluv	19
3.4.1. Hledisko výlučnosti	19
3.4.2. Hledisko právního režimu, kterým se řídí	19
3.4.3. Hledisko zda subjektem je či není spotřebitel	21
3.4.4. Hledisko umístění smluvního typu v právním předpise	22
3.4.5. Hledisko aktivity či pasivity a přidružení	22

3.4.6. Hledisko zda jde či nejde o smlouvu o platebních službách.....	23
3.5. Specifika bankovních smluv	24
3.5.1. Adhezní smlouvy	25
3.5.2. Převaha dispozitivnosti a otázka písemné formy.....	25
3.5.3. Bankovní obchodní podmínky.....	26
3.6. Spotřebitelské smlouvy.....	28
4. Rozpis jednotlivých vybraných bankovních obchodů	30
4.1. Smlouva o běžném účtu.....	30
4.2. Smlouva o vkladovém účtu.....	34
4.3. Smlouva o otevření akreditivu	36
4.4. Smlouva o inkasu.....	39
4.5. Smlouva o bankovním uložení věci.....	42
4.6. Cestovní šek.....	44
4.7. Bankovní záruka	46
4.8. Smlouva o úvěru	49
4.9. Smlouva o vkladu	51
5. Nový občanský zákoník.....	52
Závěr	54
Seznam použitých zkratk	i
Seznam použité literatury a pramenů.....	ii
Resumé.....	v
Abstract.....	vii
Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce.....	ix

Úvod

Bankovní smlouvy představují více či méně určitou skupinu soukromoprávních smluv. Ve své práci se chci zaměřit na objasnění, jaké smlouvy lze mezi bankovní smlouvy zařadit, podle jakých kritérií je lze rozdělovat a jaká jsou jejich společná specifika. Jsem si vědom, že při vyjádření těchto skutečností bude nutné zabývat se i souvisejícími pojmy a instituty, jako je zejména banka a smlouva, ale také instituty s těmito pojmy spojenými, tedy bankovní tajemství, bankovní obchodní podmínky, spotřebitelské smlouvy a další. Text práce se tak určitě dotkne problematiky vkladu, adhezních smluv, pojištění pohledávek a vkladů, užití pojmů banka a spořitelna v názvu, platebních služeb i bankovní licence. Zvláštní část práce bude čtenáře informovat o činnostech, které bance mohou být povoleny v bankovní licenci.

Po obecném uvedení bankovních smluv provedu specifikaci a vysvětlení vybraných bankovních obchodů, jelikož právě i skrze ně dochází k vyjádření samotné podstaty bankovních smluv. Na začátku příslušné podkapitoly vždy vyjádřím podstatné části předmětné smlouvy a následně se zaměřím na kogentní ustanovení obsažená v zákoně. Ustanovení dispozitivními se budu také zabývat, ale to už pouze v rozsahu omezeném, vždy v závislosti na konkrétním případě a jeho potřebách.

V závěru práce na pár řádcích zmíním právní úpravu nového občanského zákoníku, kterou se však nebudu podrobněji zabývat a naopak se zaměřím na účinné znění právních předpisů k datu ukončení práce. Proto doufám, že vypracovaná diplomová práce bude, vzhledem ke snaze vysvětlit co nejlépe blízko související instituty, celistvým nástrojem k prohlédnutí do problematiky bankovních smluv zejména v mezidobí do účinnosti nového občanského zákoníku. Cílem také není vysvětlit znění jednotlivých evropských předpisů, jelikož jejich rozpracování by znamenalo silně duplicitní text, když evropské právo v oblasti bankovních smluv je plně promítnuto do práva národního českými předpisy a jejich novelizacemi, které zpřesnily a právě uvedly do plného souladu jejich znění s úpravou evropskou.

1. Banka

Bankou dle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o bankách“ nebo „BankZ“) se rozumí akciová společnost se sídlem v České republice, která přijímá vklady od veřejnosti a poskytuje úvěry, a která k výkonu těchto činností má bankovní licenci. Ze znění § 1 odst. 1 BankZ lze tedy vyčíst čtyři podmínky, které musí být splněny, aby se právní subjekt dal považovat za banku dle zákona o bankách.¹

1.1. Podmínka první, akciová společnost

Omezením právní formy na akciovou společnost zákonodárce vyloučil, aby bankou byla fyzická osoba. Naopak jednoznačně určil, že se musí jednat o obchodní společnost, a to konkrétně o akciovou společnost. Do novely bankovního zákona vydané ve sbírce zákonů pod číslem 41/2011 Sb. existoval požadavek, aby společnost ucházející se o bankovní licenci byla založena jako akciová společnost. Dnes již vazba na právní formu v době založení právnické osoby neexistuje a zákon tedy umožňuje, aby osoba změnila svou právní formu na akciovou společnost a následně zažádala o bankovní licenci.²

Při užití negativního vymezení lze říci, že bankou není spořitelní a úvěrní družstvo podle zák. č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o spořitelních a úvěrních družstvech“ nebo „ZoSaÚD“), jelikož právě v tomto případě se jedná o jinou právní formu. Bankou dále není zahraniční banka. Za zahraniční banku je považována každá osoba oprávněná ve státě svého sídla (místa podnikání) k přijímání vkladů a poskytování úvěrů bez ohledu na její právní formu. Zahraniční družstevní záložna je tedy považována za zahraniční banku a při podnikání na území České republiky se

¹ Obdobně Liška, P.: Zákon o bankách a předpisy související. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 5.

² Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 8.

řídí zákonem o bankách³ a bankou také není Česká národní banka, když její existence je založena Ústavou a řídí se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Banka naopak může mít formu evropské společnosti (Societas Europaea) podle čl. 10 nařízení Evropské komise č. 2157/2001, o statutu evropské společnosti.⁴

Dle ustanovení § 1 odst. 1. BankZ má zákon o bankách vůči obchodnímu zákoníku postavení speciálního předpisu. Proto akciová společnost, která má být bankou, musí splňovat zvláštní podmínky. Těmito podmínkami je zejména stanovení výše minimálního základního kapitálu na částku 500.000.000,- Kč. V takové minimální výši musí být tento kapitál tvořen peněžitými vklady. Bankovní licence může být bance udělena až po splacení základního kapitálu. Ustanovení § 16 odst. 1 BankZ zakládá omezení v rozhodování valné hromady tím, že pro úkony vyjmenované v tomto ustanovení je vyžadován předchozí souhlas České národní banky a pro případ, kdy by bylo učiněno rozhodnutí valné hromady bez takového souhlasu, stanovuje zákon o bankách sankci neplatnosti předmětného usnesení. Speciální úprava pro akciovou společnost, která je bankou, spočívá také v odlišnostech v otázkách likvidace společnosti, nucené správy, členství ve statutárním orgánu a dalších oblastech. Tyto oblasti nebudou dále rozebírány, jelikož tématem práce není postavení banky samotné, nýbrž smlouvy jí uzavírané.⁵

1.2. Podmínka druhá, sídlo na území České republiky

Při zřízení právnické osoby se určí její sídlo. Zapisuje-li se právnická osoba do veřejného rejstříku, postačí, uvede-li její zakladatelský dokument název obce, kde je sídlo právnické osoby. Plnou adresu sídla navrhne právnická osoba zapsat do veřejného rejstříku. Otázku sídla právnické osoby řeší § 19c občanského zákoníku. Do novely občanského zákoníku, provedené zákonem č. 215/2009 Sb., platilo materiální (skutečné, faktické) pojetí sídla právnické osoby, kdy sídlo muselo být určeno skutečnou adresou.

³ Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 20 nebo Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 10.

⁴ Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 8.

⁵ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 12-15.

Zpravidla se jednalo o místo, kde byla vykonávána správa právnické osoby, kde byl umístěn její statutární orgán a kde zasedaly její nejdůležitější orgány. Nyní je uplatňováno formální hledisko sídla právnické osoby⁶, podle něhož sídlem právnické osoby je místo uvedené v příslušné veřejnoprávní evidenci.⁷ Vzhledem k opuštění principu skutečného sídla se domnívám, že nic nebrání tomu, aby těžiště společnosti, která má být bankou dle zákona o bankách, bylo mimo území České republiky za situace, kdy jsou splněny podmínky principu formálního.

1.3. Podmínka třetí, přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů

Z ustanovení § 1 odst. 3 BankZ vyplývá, že přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů, jsou základní činnosti, které banky provádějí. To však neznamená, že jsou jedinými subjekty oprávněnými k těmto činnostem.⁸

Pojem vklad je pro účely zákona o bankách definován v § 1 odst. 2 písm. a) BankZ tak, že se vkladem rozumí svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu. Pojmovým znakem vkladu je tedy pouze příslibení vrácení původně vložené částky, nikoli příslibení jakéhokoli výnosu.⁹ Na tomto místě je vhodné odlišit od výše zmíněného vklad tichého společníka upravený § 673 až 681 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“ nebo „ObchZ“). Vklad tichého společníka není vkladem dle zákona o bankách, když zde chybí základní pojmový znak, tedy příslibení vrácení původně vložené částky. Pokud by ve smlouvě o tichém společenství došlo v tomto směru ke změně, tedy strany by si sjednaly, že tichý společník má nárok na vrácení vložené částky, došlo by k odchýlení od základního ustanovení této právní úpravy a nemohlo by se tedy jednat o smlouvu o tichém společenství a nejspíše by se jednalo o nepojmenovanou smlouvu. V tomto případě by se tato nepojmenovaná smlouva dostala do rozporu se zákonem o bankách, konkrétně s § 2 odst. 1 BankZ, podle kterého bez (bankovní) licence nesmí nikdo přijímat vklady od veřejnosti, pokud zvláštní zákon

⁶ Toto hledisko se v České republice uplatňovalo do 31. prosince 2001, kdy nabyla účinnosti novela občanského zákoníku č. 501/2001 Sb.

⁷ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. května 2011, sp. zn. 29 Cdo 3692/2010, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS č. 1/2012, s. 94-96.

⁸ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 10.

⁹ Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 21.

nestanoví jinak.¹⁰ Domnívám se, že ze stejného důvodu vklad společníka upravený v § 59 odst. 1 ObchZ nelze považovat za vklad dle zákona o bankách, když i zde chybí pojmový znak vkladu, tedy příslibení vrácení původně vložené částky.¹¹

Přijetí vkladu není smluvním typem ve smyslu občanského či obchodního zákoníku. Vklady jsou nejčastěji evidovány jako kreditní zůstatky na běžných či termínovaných účtech nebo na vkladních knížkách.¹²

Za přijímání vkladů se při splnění zákonných podmínek obsažených v § 2 odst. 3 BankZ považuje též soustavné vydávání dluhopisů a jiných srovnatelných cenných papírů.

Pojem přijímání se vykládá tak, že se jedná o opakovanou, nikoli o jednorázovou činnost.¹³

Pojem veřejnost zákon nevymezuje, lze jím rozumět blíže neomezený okruh osob.^{14,15} Za veřejnost se považují členové družstevní záložny, jelikož vstup do takového družstva je volný a děje se zpravidla právě za účelem vložení finančních prostředků.¹⁶

Pojem úvěr je pro účely zákona o bankách definován v § 1 odst. 2 písm. b) BankZ tak, že úvěrem se rozumí v jakékoliv formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky. Smlouva o úvěru je upravena v obchodním zákoníku v § 497 až 507. Pro poskytování úvěru neexistuje monopol jako u přijímání vkladů. *A contrario* výkladem § 2 odst. 3 BankZ lze dovodit, že poskytovat úvěr mohou subjekty bez bankovní licence.

Vedle přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů může banka i provádět i další činnosti taxativně vyjmenované v § 1 odst. 3 BankZ a to za podmínek stanovených zákonem, jak je dále uvedeno v kapitole 1.7..

¹⁰ Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 21.

¹¹ Obdobně uvádí Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 11.

¹² Barák, J. op. cit. sub. 10.

¹³ Barák, J. op. cit. sub. 10, s. 27.

¹⁴ Plíva, S. op. cit. sub. 11 nebo Barák, J. op. cit. sub. 10, s. 27.

¹⁵ Termín veřejnost dle evropské úpravy CID dále rozvádí Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 17

¹⁶ Barák, J. op. cit. sub. 10, s. 27.

1.4. Podmínka čtvrtá, bankovní licence

Dovolím si říci, že bankovní licence udělovaná Českou národní bankou, představuje pro banku, případně pro pobočku zahraniční banky, určitý rámec, když dle ustanovení § 1 odst. 4 věta první BankZ banka nesmí vykonávat jiné podnikatelské činnosti než ty, které má povoleny v licenci. Toto pravidlo je však konkretizováno druhou větou uvedeného ustanovení, kde je uvedeno, že to neplatí pro činnosti vykonávané pro jiného, pokud souvisejí se zajištěním jejího provozu a provozu jí ovládaných jiných bank, finančních institucí a podniků pomocných služeb.¹⁷ Ve větě třetí je nakonec zmíněno, že banka může vykonávat působnost kontaktního místa veřejné správy, je-li držitelem autorizace podle zvláštního zákona. Zde mě napadá otázka, zda se tyto tři věty vztahují i na pobočky zahraničních bank či ne, když zákon výslovně uvádí pouze pojem banka. Osobně se přikláním k tomu, že ano a absenci zmínění § 1 odst. 4 BankZ v ustanovení § 1 odst. 6 BankZ vedle § 1 odst. 1 písm. a) a b) a § 1 odst. 3 BankZ považuji za nedůslednost zákonodárce, protože ve znění zákona o bankách nevidím důvod, proč by měla být pobočka zahraniční banky v tomto smyslu znevýhodněna vůči bance dle zákona o bankách.

Uvnitř tohoto rámce pak může existovat další rozvrstvení, když dle § 1 odst. 7 licence obsahuje jmenovité vymezení povolené činnosti a může obsahovat vymezení rozsahu povolené činnosti. Zákonodárce však znemožňuje omezení počtu jednotlivých obchodních případů. Licence dále může obsahovat stanovení podmínek, které musí banka nebo pobočka zahraniční banky splnit před zahájením kterékoliv povolené činnosti, popřípadě je dodržovat při výkonu kterékoliv povolené činnosti.

Podmínky získání bankovní licence nebudu uvádět, protože to nesouvisí s tématem této práce.¹⁸ Jen uvedu informaci, že na udělení bankovní licence není právní nárok a rozhodnutí o udělení a neudělení se děje ve správním řízení, ve kterém rozhoduje pouze Česká národní banka.

¹⁷ Skupinu činností, které se nezapisují do bankovní licence, vykonávaných bankou pro jiného blíže specifikuje Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 32-33. Autor, opírající se o Úřední sdělení České národní banky ze dne 29. října 2004, se zamýšlí nad tím, jaké činnosti lze do této skupiny zahrnout (např. pronájem volných kapacit na parkovišti banky, v IT oddělení, jídelně, tiskárně či prodej zbytkové elektronické energie při její vlastní výrobě bankou) a zda je k těmto činnostem potřeba jiné povolení.

¹⁸ Více informací o bankovní licenci lze nalézt v Bakeš, M., Karfiková, M., Kotáb, P. et al.: Finanční právo. 5. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 477-479.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že ne všechny osoby, které mají bankovní licenci, jsou bankami, ale že všechny banky jsou nositeli bankovní licence. Bankovní licenci mohou získat i zahraniční banky a to v případě, kdy hodlají zřídit svou pobočku na území ČR a splní podmínky stanovené v § 5 BankZ.

1.5. Banka v širším smyslu

Pojem banka v právním řádu České republiky není vždy užíván ve svém úzkém rozsahu definovaném v zákoně o bankách. Například obchodní zákoník v úpravě bankovních obchodů obsažené v § 682 a následujících chápe banku jako kteréhokoli oprávněného poskytovatele bankovních služeb. Evropské právo naopak ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (dále jen „CID“), nepracuje s pojmem banka, ale pojmem úvěrová instituce.¹⁹ Lze konstatovat, že samotný pojem banky je právním řádem roztříštěn a v různých situacích nabývá rozdílného významu. Tento stav je dle mého názoru nevhodný, když v jeho důsledku je snížena možnost přesného vyjadřování subjektů práva, ale i samotného zákonodárce v budoucích právních předpisech. Sám vzhledem k současnému stavu pod pojem banky v širším smyslu zahrnuji jednak banku v užším smyslu, tedy banku dle zákona o bankách, dále však i zahraniční banku a pobočku zahraniční banky či pobočku české banky v zahraničí. Domnívám se, že jakmile je něco nazváno v souladu s právem bankou (výklad k označení banky je uveden níže) a je zřejmé, že se jedná o instituci zabývající se peněžními prostředky, je na místě takovou instituci za banku v širším smyslu považovat, když lze předpokládat podobný či shodný pohled na tuto problematiku širší veřejností. Zde však ukončuji malé vybočení v duchu úvahy, když pro seriózní řešení by bylo nutno provést průzkum, co je vlastně banka v očích veřejnosti.

Již bylo zmíněno, že bankovní licenci může obdržet také zahraniční banka. Zahraniční banka však může vykonávat bankovní činnost i bez licence udělené Českou národní bankou, a to na základě tzv. jednotné bankovní licence, jak uvádí § 5a odst. 1 BankZ: *„Banky se sídlem v členských státech mohou vykonávat na území České*

¹⁹ Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 10.

republiky prostřednictvím svých poboček činnosti podle tohoto zákona (zákona o bankách – pozn. autora) bez licence, pokud oprávnění k jejich výkonu jim bylo uděleno v zemi jejich sídla a pokud zahraniční banka dodržela postup stanovený právem Evropské unie podle § 5c až 5m (BankZ – pozn. autora). Banky se sídlem v členských státech jsou dále za stejných podmínek oprávněny k provozování těchto činností i bez založení pobočky, pokud jejich provozování nemá charakter trvalé hospodářské činnosti.“

Pojem banky je ve větě první a stejně tak ve větě třetí § 5a odst. 1 BankZ, jak je citováno výše, dle mého názoru použit velmi nešťastně, když se v tomto pojetí absolutně vymyká tomu, co bylo za banku označeno v úvodních ustanoveních zákona.

Úplný seznam bank a poboček zahraničních bank působících na území České republiky vede Česká národní banka.

1.6. Užívání pojmů banka a spořitelna

Užití pojmu „banka“ a pojmu „spořitelna“ jako součásti obchodní firmy, je vyhrazeno pro právnické osoby, kterým byla udělena licence. Z tohoto pravidla však neplatí, pokud:

je zřejmé ze souvislosti, v níž se slovo „banka“ nebo „spořitelna“ používá, že tato osoba se nezabývá přijímáním vkladů od veřejnosti a poskytováním úvěrů (např. krevní banka) nebo

obchodní firma nebo název osoby jsou zavedeny nebo uznávány zákonem (např. spořitelni a úvěrní družstvo a spořitelni družstvo dle § 1 odst. 3 ZoSaÚD, Česká národní banka dle Ústavy) nebo

obchodní firma nebo název osoby jsou zavedeny nebo uznávány na základě mezinárodní smlouvy, která byla schválena Parlamentem, ratifikována a vyhlášena a již je Česká republika vázána, anebo na základě obdobné mezinárodní smlouvy, která vstoupila v platnost před 1. lednem 1993.

Stejně platí o překladech nebo slovech od výše uvedených slov odvozených. Česká národní banka může v případě porušení pravidel užívání zmíněných pojmů požadovat v souladu s § 3 odst. 3 písm. a), b) BankZ změnu obchodní firmy. Někteří

autoři na tomto místě rozlišují pojmy „změna navrhované obchodní firmy“ a „doplnění tzv. rozlišujícího dodatku“.²⁰ Já se však domnívám, vzhledem ke znění zákona, konkrétně § 3 odst. 3 písm. a), b) BankZ, kde je pod oběma písmeny uvedeno slovní spojení „změna obchodní firmy“, že změnou je myšlena jednak výměna či vypuštění jednoho či více slov, ale také právě pouhé doplnění určitého slova.

1.7. Další činnosti, které může banka vykonávat

Banka může vedle přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů provádět i další činnosti vyjmenované v § 1 odst. 3 BankZ a to za podmínek stanovených zákonem. Je otázkou, zda je tento výčet činností taxativní či demonstrativní. Dle některých autorů²¹ se jedná o výčet taxativní, když uvádí: „*Kromě uvedených základních činností může banka vykonávat i další činnosti taxativně vyjmenované v § 1 odst. 3 BankZ, pokud je má povoleny v jí udělené bankovní licenci.*“. Naopak dle jiných autorů²² se jedná o výčet demonstrativní: „*Výčet činností uvedených v odstavci 3 ztrácí v důsledku nového písmene p) svou taxativní povahu..... Nespornou výhodou takto pojatého výčtu bankovních činností je však to, že umožní povolovat v bankovní licenci i případně nově se objevivší činnosti související s novými bankovními produkty, jejichž existenci nemůže zatím zákon předpokládat.*“ Je nutno zmínit, že ustanovení v citaci uváděné pod písmenem p) je dnes v novele uvedeno pod písmenem o). Osobně se přikláním k názoru, že jde o výčet demonstrativní. Ze znění § 1 odst. 3 BankZ by se však dalo usuzovat, že jakmile jsou určité vybrané činnosti povoleny v bankovní licenci, tvoří tyto činnosti taxativně omezený celek. Tuto úvahu však nabourává ustanovení § 1 odst. 4 věta druhá BankZ, která umožňuje bankám provozování činností přímo neuvedených v bankovní licenci, pokud jsou splněny zákonné podmínky.

Dále uvádím základní popis činností uvedených v § 1 odst. 3 pod písmeny a) až o) BankZ.

Investování do cenných papírů na vlastní účet dle § 1 odst. 3 písm. a) BankZ představuje nákup a prodej cenných papírů (i dluhopisů) na vlastní účet banky za

²⁰ Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 32.

²¹ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 11.

²² Barák, J. op. cit. sub. 20, s. 22.

peněžní prostředky z vkladů klientů banky. Typické je nabývání cenných papírů s dlouhodobým záměrem je držet jako investici, nikoli spekulativní operace v rámci investičních služeb. Investiční služby jsou samostatně upraveny pod písmenem h).²³

Finanční pronájem neboli finanční leasing dle § 1 odst. 3 písm. b) BankZ je finanční službou podobnou úvěru. Rozdíl od úvěru spočívá ve skutečnosti, že banka je po dlouhou dobu majitelem pronajímaného majetku. Podstatu finančního leasingu definoval Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí sp. zn. 23 Cdo 2011/2010 ze dne 23. června 2010.²⁴ Od finančního leasingu se běžně odlišuje operativní leasing, jehož hlavním účelem je nájem, nikoli převod vlastnického práva. Někteří autoři do skupiny finančního pronájmu povoleného bankám zahrnují i tento operativní leasing.²⁵

Platební styk a zúčtování v souladu s § 1 odst. 3 písm. c) BankZ není zákonně definován a lze pod něj zařadit jakékoli platební transakce a jejich vypořádání a není na místě omezování rozsahu pojmem platební služby dle zákona o platebním styku.²⁶

Vydávání a správa platebních prostředků, například platebních karet a cestovních šeků je zmiňována § 1 odst. 3 písm. d) BankZ. Vedle těchto příkladů lze zařadit i elektronické peníze.

Poskytování záruk dle § 1 odst. 3 písm. e) BankZ zahrnuje zejména instituty bankovní záruky, ručitelského prohlášení, finančního zajištění, avalování směnek vystavených klienty banky či převzetí dluhu.²⁷

Otvírání akreditivů a obstarávání inkasa podle § 1 odst. 3 písm. f) a g) BankZ představuje činnosti pro banky typické a je podrobněji popsáno níže.

²³ Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 20.

²⁴ Finanční leasing lze vymezit jako závazkový vztah, jehož podstatou je závazek poskytovatele leasingu (pronajímatele) předat příjemci leasingu (nájemci) na určitou dobu do užívání věc či jinou majetkovou hodnotu, kterou pronajímatel obvykle za tím účelem pořídí do svého vlastnictví, a závazek nájemce uhradit náklady spojené s pořízením leasingu prostřednictvím leasingových splátek. Nájemce má obvykle právo na koupi předmětu leasingu do svého vlastnictví za cenu, která bývá označována jako zůstatková či zbytková, neboť vyjadřuje rozdíl mezi cenou předmětu leasingu, resp. náklady spojenými s pořízením předmětu leasingu, na počátku a celkovou výší té části leasingových splátek, kterými je pořizovací cena předmětu leasingu splácena. V této souvislosti se hovoří o pořizovací funkci finančního leasingu, která jej kvalitativně odlišuje od nájmu, u něhož je primární funkce užívací. Nájemce nese již od počátku leasingového vztahu rizika (nebezpečí škod) spojená s předmětem leasingu, jakož i náklady spojené s jeho užíváním (údržba, daně, pojištění). Leasing je označován za leasing finanční právě proto, že se závazky pronajímatele omezují na finanční služby (pořízení věci, předání do užívání a její prodej na konci leasingového vztahu).

²⁵ Pihera, V. op. cit. sub. 23, s. 21.

²⁶ Pihera, V. op. cit. sub. 23, s. 21.

²⁷ Pihera, V. op. cit. sub. 23, s. 22.

Ustanovení § 1 odst. 3 písm. h) BankZ dále uvádí poskytování investičních služeb podle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ZPKT“). V bankovní licenci se vždy uvede, které hlavní investiční služby a činnosti a doplňkové investiční služby je banka oprávněna poskytovat a ve vztahu ke kterým investičním nástrojům podle ZPKT. V licenci se však neuvádí konkrétní investiční nástroje, ale jejich typy v souladu s § 3 odst. 1 ZPKT. Vedle samotné bankovní licence tak společnost potřebuje povolení obchodníka s cennými papíry, které je také vydáváno Českou národní bankou.

Finanční makléřství uvedené v § 1 odst. 3 písm. i) BankZ není v zákoně definováno. Dle úředního sdělení České národní banky ze dne 29. října 2004 lze pod něj podřadit například zprostředkování pojištění (i penzijního připojištění) či stavebního spoření.

Výkon funkce depozitáře dle zákona č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů, zmiňuje ustanovení § 1 odst. 3 písm. j) BankZ. Depozitář vede běžný účet, spravuje cenné papíry, kontroluje transakce a provádí finanční dohled, a pokud zpozoruje nejasnost či pojme podezření, měl by transakci pozastavit, pokud to uzná za vhodné. Funkce depozitáře má podobu jakési záchranné brzdy pro případy, kdy klient (např. investiční společnost) začne provádět nestandardní operace. Banka je povinna vykonávat tuto činnost s péčí řádného hospodáře, což na ni přenáší značnou odpovědnost.²⁸

Směnárenská činnost dle písmene k) ustanovení § 1 odst. 3 BankZ je definována v § 1 písm. l) zákona č. 219/1995 Sb., DEVIZOVÝ ZÁKON, ve znění pozdějších předpisů (dále též „DevZ“), jako poskytování služeb třetím osobám, jejichž předmětem je nákup nebo prodej bankovek, mincí nebo šeků v cizí nebo české měně za bankovky, mince nebo šeky v jiné měně. Česká národní banka tuto činnost v licenci povoluje automaticky a není již vyžadována registrace směnární.

Poskytování bankovních informací v souladu s § 1 odst. 3 písm. l) BankZ představuje služby poskytování informací o osobách a to v souvislosti s jejich důvěryhodností. Těžiště využití stojí při poskytování úvěrů a vyhledávání vhodných obchodních partnerů. V souvislosti s těmito službami je nutno respektovat ochranu osobních údajů, povinnost mlčenlivosti a ochranu bankovního tajemství.

²⁸ Čerpáno z třetí přednášky z předmětu Bankovní právo (HP1841) vyučovaného na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 2011 vyučujícím JUDr. Petrem Kotábem.

Činností dle § 1 odst. 3 písm. m) BankZ je obchodování na vlastní účet nebo na účet klienta s devizovými hodnotami a se zlatem. Devizové hodnoty jsou specifikovány v § 1 písm. d) DevZ jako peněžní prostředky v cizí měně, zahraniční cenné papíry a dále penězi ocenitelná práva a závazky od nich odvozené (finanční deriváty).

Pronájem bezpečnostních schránek dle § 1 odst. 3 písm. n) BankZ je popsán podrobněji níže.

Zvláštní kategorii představují činnosti specifikované v § 1 odst. 3 písm. o) BankZ. Jedná se o činnosti, které přímo souvisejí s činnostmi uvedenými v písmenech a) až n) a v odstavci 1 ustanovení § 1 BankZ.

1.8. Bankovní tajemství

Institut bankovního tajemství představuje formální vyjádření důvěrného soukromoprávního vztahu mezi bankou a jejím klientem a je upraven v § 38 BankZ. Zákon pojem bankovního tajemství nedefinuje, v ustanovení § 38 odst. 1 BankZ je však uvedeno, na které případy se toto tajemství vztahuje, a to na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit. Banka v průběhu spolupráce s klientem, většinou i před započítáním samotné spolupráce, získá o klientovi poměrně velké množství informací, které se týkají jeho finanční situace, ale i soukromého života či aktivit v podnikání. Vzhledem ke znění § 38 odst. 1 BankZ a samotného smyslu daného ustanovení právní teorie zastává názor, že tímto tajemstvím jsou chráněny v podstatě všechny informace, které banka o klientovi získá, a to informace pozitivní, ale i negativní, které mohou spočívat ve zkušenosti, co klient neučinil, i když mohl.²⁹ Vedle veřejnoprávního institutu bankovního tajemství existují i instituty soukromoprávní. U fyzických osob to je ochrana osobnosti dle § 11 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“). U právnických osob pak ochrana dobré pověsti podle § 19b odst. 3 ObčZ. Dále je nutno respektovat ochranu osobních údajů dle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, a také povinnost mlčenlivosti jiných finančních institucí podle ZPKT, ZoSaÚD a zákona č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů a dalších speciálních předpisů. Dle

²⁹ Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 336-338.

právní teorie je nutné poskytnout nejvyšší míru ochrany klientovi banky, a to podle příslušného speciálního předpisu.³⁰ Vzhledem k šíři samotného bankovního tajemství však pro banky a také zahraniční banky bude nejčastěji předmětným předpisem právě zákon o bankách.

Vedle širokého pozitivního vymezení bankovního tajemství v § 38 odst. 1 BankZ zákon o bankách v dalších odstavcích § 38 a také v § 38a a 38b vymezuje bankovní tajemství negativně tak, že stanoví případy, které se za porušení bankovního tajemství nepovažují a zároveň vedle toho vyjmenovává možnosti jeho prolomení. Zvláštním případem je pak situace, kdy klient k porušení bankovního tajemství dá svůj souhlas, čímž banku ve smluveném rozsahu její povinnosti dodržovat jej zbaví.

O porušení bankovního tajemství nepůjde v záležitostech bankovního dohledu vykonávaného Českou národní bankou. Porušením povinnosti dodržet bankovní tajemství rovněž není sdělení údajů o klientovi a jeho obchodech při podání trestního oznámení nebo při plnění oznamovací povinnosti podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo podle zákona o provádění mezinárodních sankcí. Porušením bankovního tajemství také není předání informací jinému poskytovateli platebních služeb nebo v rámci platebního systému, pokud je to nezbytné z důvodu předcházení podvodům v oblasti platebního styku, jejich vyšetřování a odhalování. V rámci plnění povinnosti postupovat při výkonu své činnosti obezřetně se banky a pobočky zahraničních bank mohou vzájemně informovat o bankovním spojení, identifikačních údajích o majitelích účtů a o záležitostech, které vypovídají o bonitě a důvěryhodnosti jejich klientů, a to i prostřednictvím právnické osoby, která není bankou při splnění zákonných podmínek. Česká národní banka vytváří z údajů získaných v rozsahu podle předešlé věty informační databázi. Údaje, které jsou jinak předmětem bankovního tajemství, může banka poskytovat, je-li to potřebné pro účely dohledu na konsolidovaném základě nebo doplňkového dohledu a pro účely plnění pravidel obezřetného podnikání.

Průlom ve smyslu absence nutnosti souhlasu klienta je stanoven pro případy písemného vyžádání soudu pro účely občanského soudního řízení, orgánu činného v trestním řízení, správcům daně, finančnímu arbitrovi ve sporu navrhovatele proti instituci, Ministerstva financí, orgánů sociálního zabezpečení v určitých věcech, orgánů

³⁰ Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 441.

nemocenského pojištění v určitých věcech, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností nebo pověřených obecních úřadů v určitých věcech, orgánů státní sociální podpory v určitých věcech, zdravotních pojišťoven v určitých věcech, soudního exekutora pověřeného provedením exekuce, Úřadu práce České republiky v určitých věcech, Národního bezpečnostního úřadu, zpravodajské služby nebo Ministerstva vnitra při provádění bezpečnostního řízení, a to ve všech případech tohoto odstavce vždy podle příslušného zvláštního zákona. Dále se jedná o případy poskytnutí osobě oprávněné za účelem výkonu rozhodnutí nebo daňové exekuce bankovního spojení klienta. Stejná povinnost banky platí i ve vztahu k osobě, která prokáže, že v důsledku vlastní chybné dispozice bance nebo pobočce zahraniční banky utrpěla škodu a že se bez tohoto údaje nemůže domoci svého práva na vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu občanského zákoníku. Určité omezení bankovního tajemství nastane také prodlením klienta s peněžitým plněním bance.

1.9. Pojištění pohledávek a vkladů

Novelizací zákona o bankách, konkrétně zákonem č. 156/1994 Sb., byl zřízen Fond pojištění vkladů. Tento fond představuje garanční systém pro případ, kdy se banka dostane do takových finančních problémů, že nebude schopna plnit pohledávky svých klientů. Financování fondu je zajištěno samotnými bankami, a to formou povinného čtvrtletního příspěvku a dalšími příjmy fondu, kterými jsou zejména výnosy z investování peněžních prostředků, obstarané peněžní prostředky a výtěžky z ukončených insolvenčních a likvidačních řízení. Pojištěny jsou veškeré pohledávky z vkladů včetně úroků vedených při splnění zákonných požadavků na identifikaci dle § 41c písm. 3 BankZ v české měně nebo v cizí měně, evidovaných jako kreditní zůstatky na účtech či vkladních knížkách nebo potvrzených vkladovým certifikátem, vkladním listem či jiným obdobným dokumentem, zpravidla nejde-li o pohledávky z vkladů bank, zahraničních bank, finančních institucí, zdravotních pojišťoven a státních fondů. Do fondu přispívají banky, družstevní záložny a v některých případech i pobočky zahraničních bank. Příspěvek banky do Fondu činí 0,04 % z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za příslušné kalendářní čtvrtletí. Příspěvek stavební spořitelny do Fondu činí 0,02 % z průměru objemu pojištěných pohledávek z vkladů za příslušné kalendářní čtvrtletí. Při splnění zákonných podmínek může dojít ke

čtyřnásobnému snížení příspěvku nebo naopak k jeho zdvojnásobení oproti základní výši. Náhrada za pojištěnou pohledávku z vkladu se oprávněné osobě z Fondu poskytne poté, co Fond obdrží písemné oznámení České národní banky³¹ o neschopnosti banky dostát závazkům vůči oprávněným osobám za zákonných a smluvních podmínek (rozhodný den). Fond musí být schopen vyplatit náhradu oprávněným osobám do dvaceti pracovních dnů od rozhodného dne. Pro výpočet náhrady se sečtou všechny pojištěné pohledávky z vkladů oprávněné osoby u dané banky, zohlední se i spolujitelství účtu. Výpočet se provádí vždy v české měně. Součástí pojištěné pohledávky z vkladu jsou i úroky vypočtené k rozhodnému dni. Náhrada se vyplácí v české měně. Právo oprávněné osoby na plnění z Fondu je právem spojeným s pohledávkou z vkladu. Náhrada oprávněné osobě se poskytuje dle výše uvedeného výpočtu, nejvýše však v částce odpovídající 100 000 EUR pro jednu oprávněnou osobu u jedné banky. Limit v eurech musí být převeden na českou měnu. Na poskytnutí náhrady z Fondu nemají nárok zpravidla osoby, které mají k dotčené bance zvláštní vztah a osoby jinak oprávněné, jestliže byl pravomocným rozsudkem prokázán původ vkladu v trestné činnosti. Pokud je vedeno trestní řízení, vyčká se s vyplacením do jeho skončení. Právo oprávněné osoby na plnění z Fondu se promlčí uplynutím 3 let ode dne stanoveného jako den zahájení plateb.

1.10. Česká národní banka

Jak již bylo uvedeno výše, právní úprava týkající se Česká národní banky je obsažena ve zvláštním zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů. Česká národní banka je centrální bankou České republiky a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Vést účty vymezenému okruhu osob a vydávat dluhopisy ve smyslu § 2 odst. 3 BankZ smí i Česká národní banka.³²

2. Smlouva

³¹ nebo, jedná-li se o pobočku zahraniční banky podle § 5a BankZ, připojištěnou podle § 41m BankZ, orgánu bankovního dohledu domovského státu

³² Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 28.

Smlouva je dle právní teorie dvoustranný či vícestranný právní úkon, k jehož vzniku je třeba shodného projevu vůle dvou, resp. více smluvních stran ohledně určitého obsahu smlouvy.³³ Termín smlouva není zákonem definován, zákon pouze stanoví podmínky jejího vzniku.

Zákon užívá, aniž by jej definoval, také pojem „obchod“. Lze uvést znění § 54a ObčZ, znění § 59a, 65, 72, 84, 136, 161e, 196, 469, 652-671 a 729-755 ObchZ a zejména ustanovení zákona o bankách, konkrétně § 9, 11, 12, 18, 19a, 19b, 21, 26, 26bb, 26h, 37 a § 38.

Isem si plně vědom minimalistického pojetí této kapitoly, která se omezuje na pouhé základní vyjádření pojmu smlouvy. Pro vytvoření hierarchie a jasného vyjádření tématu této práce však považuji za vhodné tématu smlouvy věnovat celou kapitolu, i když dále tento velmi bohatý námět nerozvíjím a mohu pouze odkázat na některé zdroje, kde případně informace o této problematice čerpat.³⁴

3. Bankovní smlouva

3.1. Pojem bankovní smlouva

Pro pojem „bankovní smlouva“ neexistuje v právním řádu České republiky zákonná definice. Právní teorie však s tímto výrazem běžně pracuje a přisuzuje mu také synonymum v podobě termínu „bankovní obchod“. Toto je patrné například na názvech, které bývají přikládány k ustanovení § 762 obchodního zákoníku. Přestože v samotném zákoně uvedené ustanovení nenesou žádný název, v komentáři z nakladatelství Beck k obchodnímu zákoníku³⁵ je u předmětného ustanovení označení „bankovní obchody“, zatímco komentář z nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a.s.³⁶ obsahuje u stejného

³³ Švestka, J., Dvořák, J. et al.: Občanské právo hmotné díl II. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 28.

³⁴ Švestka, J. op. cit. sub. 31, s. 28 nebo Švestka, J., Spáčil, J. et al.: Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1495 nebo Fiala, J., Kindl, M. et al.: Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 869 nebo Kopáč, L.: Obchodní kontrakty. I. díl. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM, 1993, 368 s. nebo Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. upravené vydání. Praha: Linde Praha a. s., 1998, 544 s. nebo Liška, P.: Některé nové problémy právní úpravy uzavírání soukromoprávních smluv. Právní rozhledy, 2010, č. 21, s. 765-768.

³⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1362.

³⁶ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1873.

paragrafu pojmenování „bankovní smlouvy“. Dále lze tento synonymní vztah dvou pojmů vidět v úpravě institutu obchodního zástupce. Dle ustanovení § 652 odst. 1 ObchZ: „*smlouvou o obchodním zastoupení se obchodní zástupce jako nezávislý podnikatel zavazuje dlouhodobě pro zastoupeného vyvíjet činnost směřující k uzavírání určitého druhu smluv (dále jen "obchody") nebo sjednávat a uzavírat obchody jménem zastoupeného a na jeho účet*“. Dále pak ustanovení § 654 odst. 1 zní: „*Předmětem závazku obchodního zástupce je vyhledávání zájemců o uzavření obchodů, jež jsou vymezeny ve smlouvě*“. Pan profesor Plíva pak uvádí: „*termín obchody je užit jako synonymum pro smlouvy*“.³⁷ Osobně souhlasím s tímto názorem, když lze ze znění citovaných ustanovení vyvodit, že legislativní zkratka „obchod“ je zavedena s cílem odlišit samotnou smlouvu o obchodním zastoupení od smluv v ní vyjmenovaných a na základě ní uzavíraných, tedy „obchodů“. I obchody jsou tedy smlouvy, v určitém pojetí pak smlouvy určitého druhu. Tento druh je pak omezen více či méně uzavřeným výčtem. V případě obchodního zastoupení bude výčet zahrnovat zejména smlouvu kupní, ale také jiné smlouvy. V případě bankovních obchodů pak zejména smlouvu o běžném účtu a další smlouvy níže rozepsané.

3.2. Obsahové vymezení

Bankovními obchody rozumíme smlouvy, které banky uzavírají během výkonu své podnikatelské činnosti, a také závazkové vztahy, které na základě takových smluv vznikají. Do bankovních obchodů zpravidla řadíme smlouvy, kde jednou smluvní stranou je typicky banka či jediné banka. Tato smluvní strana je pak v souladu s bankovní smlouvou povinna poskytovat druhé straně smlouvy smlouvou specifikované služby.³⁸

Podobně jiní autoři uvádí, že „*smlouvy a další vztahy, kde je typickou stranou banka, se obecně označují jako bankovní obchody*“.³⁹

³⁷ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 22.

³⁸ Plíva, S. op. cit. sub. 37.

³⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1363.

3.3. Jaké typy smluv lze zařadit mezi bankovní smlouvy

Jak bylo zmíněno výše, okruh bankovních smluv není nijak závazně vymezen. Někteří autoři považují za demonstrativní výčet bankovních obchodů soupis činností obsažený v § 1 BankZ.⁴⁰ Dále pak uvádí: „z tohoto přehledu je patrné, že se následující výklad nezabývá všemi bankovními obchody, ale (až na nepatrné výjimky) těmi z nich, které upravuje obchodní zákoník jako pojmenované smlouvy“.⁴¹ Následně rozvádí právní úpravu smlouvy o úvěru, smlouvy o otevření akreditivu, smlouvy o inkasu, smlouvy o běžném účtu, smlouvy o vkladovém účtu, smlouvy o bankovním uložení věci, smlouvu o poskytnutí bankovní záruky a šekovou smlouvu.⁴² Lze tak vyvozovat, že tito autoři chápou bankovní smlouvy poměrně široce, když vychází z demonstrativního výčtu § 1 BankZ a dále extenzivně přidávají výčet vlastní, i když z většinové části duplicitní.⁴³ K výčtu smluv dle § 1 BankZ se shodně staví i další autoři.⁴⁴ Odlišné vymezení bankovních smluv představuje § 762 odst. 1 ObchZ, ve kterém jsou vyjmenovány bankovní záruka, smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu, smlouva o bankovním uložení věci, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu.⁴⁵ Dané ustanovení však vymezuje bankovní obchody pozitivně, nikoli negativně, což mě vede k závěru, že jejich výčet není v rozporu s vymezením obsaženým v § 1 BankZ. K. Marek ve své publikaci vyznačil okruh smluv bankovních služeb. Jako pojítka takových smluv označil subjekt, za který je dle obchodního zákoníku jmenována banka. Zařadil mezi ně smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu.⁴⁶ Je zřejmé, že okruh smluv bankovních služeb dle K. Marka má užší obsah než bankovní smlouvy dle jiných autorů. Osobně souhlasím s názorem, že mezi bankovní obchody zařazujeme výčet smluv obsažený v § 1 BankZ, který je v určitém

⁴⁰ Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. et al.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 447.

⁴¹ Bejček, J. op. cit. sub. 40, s. 448.

⁴² Bejček, J. op. cit. sub. 40, s. 449-471.

⁴³ Bejček, J. op. cit. sub. 40, s. 447-471.

⁴⁴ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 22.

⁴⁵ Více Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1363 a Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1874.

⁴⁶ Marek, K.: Obchodněprávní smlouvy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001, s. 235 nebo Marek, K.: K obchodním závazkovým vztahům. 1. vydání. Praha: Vysoká škola veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze, o.p.s., 2007, s. 192 nebo Marek, K.: Smluvní obchodní právo. Kontrakty. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 337.

rozsahu konkretizován § 762 odst. 1 ObchZ, když jakékoli užší vymezení považují za neopodstatněné. Jediné pro mne přijatelné zúžení bankovních smluv by představovala redukce na takové smlouvy, ve kterých může být smluvní stranou pouze banka. Takové smlouvy však označujeme jako výlučné bankovní obchody a právě vzhledem k existenci takového označení není účelné zužovat teorii i praxi používaný termín bankovních smluv.

3.4. Dělení bankovních smluv

Existuje několik hledisek, jak lze bankovní obchody dělit.

3.4.1. Hledisko výlučnosti

Jak již bylo výše uvedeno v podkapitole 1.1.3 této práce, existují určité činnosti, které jsou vyhrazeny pouze pro banky.⁴⁷ Při výkonu těchto výlučných činností dochází k uzavírání smluv, které jsou označovány jako výlučné bankovní obchody.⁴⁸ Lze mezi ně zařadit smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu, ale také smlouvy nepojmenované, které by smluvní stranu zavazovaly k vrácení původně vložené částky (vkladu). Dále banka bude téměř výlučně ručitelem také u bankovní záruky, neboť výjimka spočívající v přiznání poskytovat bankovní záruku jinou osobou než bankou by musela být připuštěna zákonem o bankách.⁴⁹ Do skupiny nevýlučných bankovních obchodů lze pak zařadit všechny ostatní bankovní smlouvy.

3.4.2. Hledisko právního režimu, kterým se řídí

Banka jakožto smluvní strana, která je vždy podnikatelem, uzavírá smlouvy jednak s dalšími podnikateli ve spojitosti s jejich podnikatelskou činností (relativní obchody)⁵⁰ a také s podnikateli kteří nejednají v rámci své podnikatelské činnosti a spotřebiteli. Na základě těchto smluv pak vznikají obchodní závazkové vztahy ve

⁴⁷ i u těchto činností však existují výjimky, které se týkají zejména zahraniční banky a družstevní záložny.

⁴⁸ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1874.

⁴⁹ Pokorná, J. op. cit. sub. 48.

⁵⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 896.

smyslu obchodního zákoníku nebo závazkové vztahy v režimu občanského zákoníku. Speciální úprava platí pro stát a samosprávné celky.

Většina bankovních obchodů představuje obchodní závazkové vztahy. Tato převaha je dána zejména existencí tzv. absolutních obchodů. Absolutní obchody vymezuje § 261 odst. 3 ObchZ, když stanoví, že třetí částí obchodního zákoníku, nazvané obchodní závazkové vztahy, se řídí bez ohledu na povahu účastníků závazkové vztahy vyjmenované pod písmeny a) až h) a také dle § 261 odst. 4 ObchZ vztahy vzniklé při zajištění plnění závazků v těchto závazkových vztazích.⁵¹ Mezi absolutní obchody, které zároveň spadají do skupiny bankovních obchodů lze zařadit závazkové vztahy uvedené pod písmeny c), d), e) a h) ustanovení § 261 ObchZ.

- Dle písmena c) se jedná o závazkové vztahy z úplatných smluv týkajících se cenných papírů a jejich zprostředkování (§ 642 ObchZ).
- Dle písmena d) pak závazkové vztahy z některých vyjmenovaných smluv. Z bankovních obchodů toto ustanovení uvádí zástavní právo k obchodnímu podílu (§ 117a), smlouvy o úvěru (§ 497), smlouvy o otevření akreditivu (§ 682), smlouvy o inkasu (§ 692), smlouvy o bankovním uložení věci (§ 700), smlouvy o běžném účtu (§ 708) a smlouvy o vkladovém účtu (§ 716).
- Dle písmena e) z bankovní záruky (§ 313) a z cestovního šeku (§ 720)
- Dle písmena h) z finančního zajištění

Strany si mohou dále písemně dohodnout, že jejich závazkový vztah, který nespadá pod vztahy uvedené v § 261 ObchZ, se řídí obchodním zákoníkem (fakultativní obchody). Jestliže taková dohoda směřuje ke zhoršení právního postavení účastníka smlouvy, který není podnikatelem, je neplatná. Třetí částí obchodního zákoníku se řídí i vztahy vzniklé při zajištění závazků ze smluv, pro něž si strany zvolily použití obchodního zákoníku, jestliže osoba poskytující zajištění s tím projeví souhlas nebo v době vzniku zajištění ví, že zajišťovaný závazek se řídí touto částí zákona.

Do režimu občanského zákoníku naopak spadají ty bankovní smlouvy, které dle výše uvedeného nespadají do režimu obchodního zákoníku. Za bankovní obchody v režimu občanského zákoníku lze považovat například smlouvu o vkladu, smlouvu

⁵¹ Více k absolutním obchodům Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s 896 nebo Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1263.

o bezúročné půjčce cenných papírů a smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky.⁵² To však pouze za podmínky, že smlouva je uzavírána s osobou v postavení spotřebitele, nepodnikatele⁵³ nebo podnikatelem, který nejedná v rámci své podnikatelské činnosti, a strany si nezvolily smluvně režim obchodního zákoníku. Podnikatelem, který nejedná v rámci své podnikatelské činnosti a zároveň není spotřebitelem, může být právnická osoba, která se zapisuje do obchodního rejstříku, tedy obchodní společnost.

K právnímu režimu je nakonec možno zmínit, že i když je režim obchodního zákoníku speciální k úpravě občanského zákoníku, nevylučuje to ve své podstatě další stupeň speciality. Pro obchody s cennými papíry je to úprava zákona o cenných papírech. Pro obchodování s cennými papíry a postavení obchodníka s cennými papíry a jeho činnost je to pak zákon o podnikání na kapitálovém trhu a pro zadávání veřejných zakázek je to zvláštní zákon o jejich zadávání.⁵⁴

3.4.3. Hledisko zda subjektem je či není spotřebitel

Toto hledisko rozlišuje, zda je či není jednou ze smluvních stran spotřebitel, tedy dle zákonné definice obsažené v § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele ve znění novel, fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Pokud je jednou ze stran obchodního závazkového vztahu nepodnikatel, platí úprava obchodního zákoníku s tím, že je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem, použijí se ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele a smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z daného obchodního vztahu podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku. V těchto případech tedy dochází k tomu, že právní režim je pro

⁵² Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 23.

⁵³ Takovým nepodnikatelem, který zároveň není spotřebitelem (když spotřebitelem může být jen fyzická osoba) může být právnická osoba nepodnikatelské povahy, například občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, nadace či společenství vlastníku jednotek, když tyto se nezapisují do obchodního rejstříku, ale vždy do rejstříku speciálního.

⁵⁴ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 897.

strany obchodního závazku v určitém rozsahu různý, tedy že pro nepodnikatele sice platí režim obchodního zákoníku, ale s výše uvedenými odchylkami.⁵⁵

Domnívám se, že nepodnikatel dle obchodního zákoníku tak získává obdobnou ochranu, jako má spotřebitel.⁵⁶ Tato ochrana však nevychází z občanského zákoníku, ale právě z § 262 ObchZ.⁵⁷ Zvláštní úprava pro spotřebitele relevantní k bankovním smlouvám je obsažena v § 51a až 57 ObčZ.

3.4.4. Hledisko umístění smluvního typu v právním předpise

Toto hledisko rozlišuje, v jakém právním předpise je smluvní typ bankovní smlouvy obsažen. Většina bankovních obchodů je upravena jako smluvní typ v obchodním zákoníku (např. smlouva o běžném účtu, smlouva o vkladovém účtu, smlouva o úvěru). Další bankovní obchody upravuje občanský zákoník (např. smlouva o vkladu, smlouva o bezúročné půjčce cenných papírů, smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky). Jako samostatnou skupinu lze označit smlouvy nepojmenované (např. smlouva o vydání a použití debetní karty, smlouva o poskytování služeb internetového bankovníctví,⁵⁸ smlouva o pronájmu bezpečnostní schránky či smlouva o poskytnutí bankovní záruky).⁵⁹ Toto dělení je dle mého názoru vhodné odlišit od dělení podle právního režimu uvedené v podkapitole 3.3.2., jelikož, i když je určitý smluvní typ popsán v právním předpise, ne vždy se bude řídit obecnými ustanoveními tohoto právního předpisu.

3.4.5. Hledisko aktivity či pasivity a přidružení

Jako pasivní bankovní obchody označujeme ty, v nichž banka má postavení dlužníka. Jde o obchody, na základě nichž banka získává peněžní prostředky pro svoji obchodní podnikatelskou činnost. Takovými bankovními obchody jsou zejména

⁵⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 902.

⁵⁶ Opačně Liška, P.: Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. Právní rozhledy, 2007, č. 3, s. 82.

⁵⁷ Obdobně řešeno v článku na internetové adrese <http://www.epravo.cz/top/clanky/soukromopravni-ochrana-pravnicke-osoby-nepodnikatele-po-novelizaci-obcanskeho-zakoniku-zakonem-c-1552010-sb-65841.html> (7.6.2012).

⁵⁸ Internetové bankovníctví je v dnešní době stále uživanější, více v Machala, K.: Přímému bankovníctví vévodí internet. Bankovníctví, 2007, č. 6-7, s. 8-10.

⁵⁹ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 116-121.

smlouvy o běžném účtu, o vkladovém účtu, o vkladu a emise dluhopisů. Aktivními bankovními obchody pak rozumíme smlouvy, v nichž má banka postavení věřitele, zejména smlouva o úvěru. Vedle bankovních obchodů aktivních a pasivních se vyskytují bankovní obchody zpravidla označované jako přidružené. Do této skupiny řadíme smlouvy o inkasu, o otevření akreditivu a smlouvu komisionářskou. Další skupinu bankovních obchodů představují smlouvy, jejichž funkcí je zprostředkování plateb a oběhu peněz (např. smlouvy o nákupu a prodeji cenných papírů).⁶⁰

3.4.6. Hledisko zda jde či nejde o smlouvu o platebních službách

Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku (dále také „zákon o platebním styku“ nebo „PIStk“), který do českého právního řádu transponuje směrnici č.2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu, zavedl ve svém § 3 pojem platební služba.

Tento termín je v prvním odstavci předmětného ustanovení vymezen pozitivně jako služba umožňující vložení hotovosti na platební účet vedený poskytovatelem (zpravidla bankou), služba umožňující výběr hotovosti z platebního účtu vedeného poskytovatelem, provedení převodu peněžních prostředků a vydávání a správa platebních prostředků a zařízení k přijímání platebních prostředků a provedení platební transakce poskytovatelem služeb elektronických komunikací, jestliže je souhlas plátce (klienta) s provedením platební transakce dáván prostřednictvím elektronického komunikačního zařízení. Platební transakcí se dle §2 odst. 1 písm. a) PIStk rozumí vložení peněžních prostředků na platební účet, výběr peněžních prostředků z platebního účtu nebo převod peněžních prostředků, ledaže se nejedná o platební službu. O platební službu se nebude jednat v případě, kdy se služba nebude krýt s pozitivním vymezením nebo když se bude krýt s pozitivním vymezením a zároveň s negativním vymezením.

Důležité je tedy i negativní vymezení platební služby obsažené v §3 odst. 3 PIStk. Z důvodu obsáhlosti taxativního výčtu v tomto odstavci obsaženém uvádím pouze, že platební službou není zejména přeprava bankovek a mincí, vydávání platebních prostředků, které slouží pouze k zaplacení zboží nebo služeb v prostorách využívaných vydavatelem platebního prostředku nebo zboží nebo služeb úzce vymezenému okruhu dodavatelů anebo k zaplacení úzce vymezeného okruhu zboží

⁶⁰ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 24 nebo Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. et al.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 447.

nebo služeb, ani platební transakce jimi prováděná, platební transakce prováděná osobou, která jedná jménem jiné osoby při nákupu, a to jedná-li se o platební transakci vyplývající z tohoto nákupu či platební transakce prováděná v rámci podnikatelského seskupení bez účasti nebo zprostředkování osoby mimo toto podnikatelské seskupení.

Dle § 74 PIStk smlouvou o platebních službách se poskytovatel zavazuje uživateli (klientovi) provádět pro něho platební transakce ve smlouvě jednotlivě neurčené (v rámci platební rámcové smlouvy) nebo provést pro něho jednotlivou platební transakci (bez uzavření rámcové smlouvy, tedy platební smlouva o jednorázové platební transakci).⁶¹

Smluvními stranami smlouvy o platebních službách podle zákona o platebním styku jsou poskytovatel platebních služeb a uživatel platebních služeb. Uživatelem platebních služeb může být každá fyzická nebo právnická osoba. Ustanovení § 75 odst. 2 PIStk člení uživatele platebních služeb na spotřebitele, drobné podnikatele a ostatní uživatele. Spotřebitelem je pak dle § 2 odst. 3 písm. c) PIStk každá fyzická osoba, která uzavírá smlouvu s poskytovatelem nebo s ním jinak jedná mimo rámec své podnikatelské činnosti anebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání. Ustanovení § 75 odst. 4 PIStk vedle dalšího stanoví, že drobným podnikatelem se rozumí podnikatel, který má méně než 10 zaměstnanců a roční obrat nebo bilanční sumu roční rozvahy nejvýše v částce odpovídající dvěma milionům eur. Zákonné rozdělení uživatelů je významné pro zákonnou možnost odchýlit se dohodou od určitých ustanovení zákona o platebním styku. Jako příklad lze uvést § 75 odst. 3 PIStk.

Smlouvou o platebních službách pak nejčastěji bývá smlouva o běžném účtu a v některých případech pak smlouva o vkladovém účtu dle obchodního zákoníku.⁶² Nakonec je možno zmínit, že dne 14. 6. 2014 nabyde účinnosti nová směrnice o právech spotřebitelů č. 2011/83/ES, která ruší výše uvedenou směrnici č.2007/64/ES.

3.5. Specifika bankovních smluv

Pro bankovní smlouvy platí určitá specifika, kterými se částečně odlišují od jiných smluv. Ze soukromoprávní povahy bankovních obchodů vyplývá převaha

⁶¹ Více Marek, K.: Smlouva o platebních službách, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Daně a finance, 2010, č. 8-9, s. 4.

⁶² Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1303.

dispozitivních ustanovení, kterými jsou jednotlivé smlouvy upraveny. Postavení banky jako velké společnosti s centralizovaným systémem zapříčiňuje zvýšené užívání smluv adhezních a s tím souvisejících obchodních podmínek.

3.5.1. Adhezní smlouvy

Bankovní smlouvy bývají většinou smlouvami adhezními. Při neexistenci legální definice pojmu adhezních smluv je nutné vycházet z teorie. Obecně se adhezní smlouvou rozumí smlouva, která je uzavírána na základě podmínek stanovených jednou ze smluvních stran.⁶³ Touto smluvní stranou je u bankovních smluv zpravidla banka. Klient banky tak nemá možnost dohodnout změny ve smlouvě a je nucen ji uzavřít ve znění, v jakém je mu předložena, nebo smlouvu neuzavírat u této banky a přejít ke konkurenci. Od adhezních smluv se někdy odlišují tzv. formulářové smlouvy.⁶⁴

Množství smluv uzavřených mezi bankami a jejich klienty je vysoké. Pro banky je pak ekonomicky výhodné, když mají s klienty uzavřeny totožné smlouvy, jelikož za takového stavu se snižují náklady na administrativu a případnou právní pomoc. Lze uvést, že takto snížené náklady lze promítnout do ceny bankovních služeb a pro klienty jsou pak tyto služby levnější.

Domnívám se, že právě úspora banky a tedy výsledná cena služby je hlavním důvodem, proč jsou adhezní smlouvy v bankovníctví užívány. Tomuto názoru svědčí i fakt, že banky jsou ochotny s velkými klienty a mnohdy i klienty středními či menšími, ale z nějakého důvodu významnými, přistoupit ke změnám a k individualizaci uzavíraných smluv.⁶⁵

3.5.2. Převaha dispozitivnosti a otázka písemné formy

Většina pojmenovaných bankovních smluv je obsažena ve třetí části obchodního zákoníku nazvané obchodní závazkové vztahy. Tato část obchodního zákoníku má dle § 263 ObchZ převážně dispozitivní povahu. Tuto povahu mají tedy i bankovní obchody v ní zahrnuté. Jedná se o bankovní záruku, smlouvu o úvěru, smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, smlouvu o běžném

⁶³ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 24.

⁶⁴ Švestka, J., Spáčil, J. et al.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 397.

⁶⁵ K adhezním smlouvám také Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. et al.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 448.

účtu a smlouvu o vkladovém účtu. Naopak například úprava finančního zajištění a cestovního šeku je kogentní.

Povinná písemná forma platí pouze u smlouvy o běžném účtu, smlouvy o vkladovém účtu a smlouvy o otevření akreditivu.⁶⁶

3.5.3. Bankovní obchodní podmínky

Při uzavírání bankovní smlouvy nemusí být všechna smluvní ujednání uvedena přímo v textu smlouvy, ale část těchto ujednání může být určena odkazem na tzv. obchodní podmínky. Užití obchodních podmínek je vhodné zvláště v případech, kdy je uzavíráno větší množství smluv, které se liší pouze v několika vybraných ustanoveních a ve zbytku jsou shodné.

Obchodní zákoník rozlišuje dva typy obchodních podmínek, a to všeobecné obchodní podmínky a jiné obchodní podmínky.

Všeobecné obchodní podmínky jsou vždy vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi. Tyto organizace nejsou zákonem blíže specifikovány. Ze smyslu ustanovení § 273 ObchZ lze však dovodit, že se musí jednat o takové organizace, které dokážou zabezpečit vážnost, nestrannost a určitou kvalitu vydaných obchodních podmínek.

Jinými obchodními podmínkami, mnohdy nazývanými jako podnikové či firemní, jsou pak všechny obchodní podmínky, které nejsou všeobecnými ve smyslu § 273 ObchZ. V některých případech jsou však i tyto, dle zákonné úpravy jiné smluvní podmínky, nazývány všeobecnými. To v případě, kdy jedna osoba (v našem případě banka) vydává více typů obchodních podmínek. Zpravidla jedny jsou označeny jako všeobecné, myšleno ve smyslu obecné, na které odkazují v podstatě všechny bankovní smlouvy, a pak další konkrétní, na které odkazují vždy pouze smlouvy určitého typu (např. smlouva o úvěru, smlouva o běžném účtu).

Všeobecné obchodní podmínky ve smyslu obchodního zákoníku jsou pro strany smlouvy závazné už tím, že na ně smlouva dostatečně určitě odkáže (název obchodních podmínek, kdo a kdy je vydal).⁶⁷ Zákonodárce u smluvních stran předpokládá určitou informovanost a znalost. V případě, že by jedna ze smluvních stran nebyla se zněním těchto podmínek srozuměna, má možnost si je před podpisem smlouvy přečíst

⁶⁶ Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. et al.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 448.

⁶⁷ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 27.

a nastudovat. Pokud však smlouvu podepíše, aniž by se s podmínkami seznámila, nemá možnost se v budoucnu odvolávat jejich neplatnosti z důvodu neznalosti.⁶⁸

Naopak pro platnost jiných obchodních podmínek, tedy pro to, aby byla ujednání v těchto podmínkách závazná pro strany smlouvy, zákon vedle výslovného odkazu ve smlouvě stanovuje dvě alternativní podmínky. Jiné obchodní podmínky musí být stranám uzavírajícím smlouvu známe nebo musí být k návrhu přiložené. Znamé budou pak zejména v případech, kdy je smlouva uzavírána opakovaně či v rámci dlouhodobé obchodní spolupráce. V případě sporu však musí skutečnost, že jsou obchodní podmínky, na něž je ve smlouvě odkázáno, stranám smlouvy známé, prokázat smluvní strana, která se těchto obchodních podmínek dovolává. Při nesplnění podmínky znalosti obchodních podmínek musí být obchodní podmínky přiloženy k návrhu smlouvy. Přiložení k návrhu smlouvy může mít také podobu vytištění na rubu listiny, na které je uzavřena smlouva.⁶⁹

V této souvislosti mě napadá problém, jak prokázat přiložení obchodních podmínek ke smlouvě. Při jejich vytištění na rubu listů smluv není pochyb o tom, že zde byly natištěny již při uzavření smlouvy, jelikož listina je na líci podepsána. Jiná situace nastává v případě, kdy jsou přiloženy k návrhu smlouvy samostatně. Pak se domnívám, že je vhodné, aby byly také samostatně podepsány.

Obchodní podmínky se zpravidla vypracovávají na dobu určitou. Stávají se součástí smlouvy, a to ve znění, v jakém byly účinné v době uzavření předmětné smlouvy. Dle ustanovení § 493 ObčZ závazkový vztah nelze měnit bez souhlasu jeho stran, pokud občanský zákoník nestanoví jinak. Jelikož se obchodní podmínky stávají uzavřením smlouvy její součástí, nelze ani tyto podmínky jednostranně měnit.⁷⁰

Speciální úprava obchodních podmínek však platí u rámcových smluv o platebních službách, když na ně dopadá ustanovení § 74 PIStk. Takovou smlouvou pak je zejména smlouva o běžném účtu. Zákon zde umožňuje smluvním stranám dohodnout si možnost jednostranné změny obchodních podmínek (ale i ustanovení obsažených přímo ve smlouvě) při splnění zákonem stanovených kumulativních podmínek. Mezi tyto zákonné podmínky zařazujeme povinnost poskytovatele návrh na

⁶⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 924.

⁶⁹ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 27.

⁷⁰ Plíva, S. op. cit. sub. 69, s. 27,28.

změnu rámcové smlouvy uživateli učinit na trvalém nosiči dat způsobem uvedeným v § 80 odst. 1, a to nejpozději dva měsíce přede dnem, kdy má podle návrhu změna rámcové smlouvy nabýt účinnosti.⁷¹ Dále je stanovena podmínka, že uživatel návrh na změnu rámcové smlouvy neodmítl, že poskytovatel v návrhu na změnu rámcové smlouvy uživatele o důsledku neodmítnutí informoval a že poskytovatel v návrhu na změnu rámcové smlouvy informoval uživatele o jeho právu přede dnem, kdy má změna nabýt účinnosti, bezúplatně a s okamžitou účinností vypovědět rámcovou smlouvu v případě, že návrh poskytovatele na změnu uživatel odmítne.

Ustanovení § 74 odst. 5 PIStk nakonec stanoví speciální úpravu týkající se úrokových sazeb a směnných kurzů. Strany se mohou dohodnout, že poskytovatel je oprávněn kdykoli jednostranně a bez předchozího oznámení změnit dohodu stran o úrokových sazbách a směnných kurzech, pokud je změna založena na změně referenčních sazeb nebo směnných kurzů podle § 82 písm. i) PIStk Změny úrokových sazeb nebo směnných kurzů používaných při platebních transakcích se provádějí a počítají neutrálním způsobem. Změna úrokových sazeb musí být uživateli oznámena bez zbytečného odkladu způsobem uvedeným v § 80 odst. 1 PIStk s výjimkou případu, kdy si strany dohodly jiný způsob nebo lhůty poskytování nebo zpřístupňování informací. Jakákoli změna úrokových sazeb nebo směnných kurzů, která je pro uživatele příznivější, může být uplatněna i bez oznámení.

3.6. Spotřebitelské smlouvy

Stranou bankovní smlouvy je v mnoha případech, stejně jako u jiných typů smluv, spotřebitel, jakožto speciální osoba, které je poskytována zvláštní ochrana pro její ztížené postavení vůči druhé smluvní straně, kterou je dodavatel. Takové bankovní smlouvy jsou pak zároveň smlouvami spotřebitelskými. Právní úprava spotřebitelských smluv je obsažena zejména v § 51a až 71 ObčZ a zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.⁷² Dle občanského zákoníku spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání

⁷¹ V případě platebních prostředků pro drobné platby platí zvláštní úprava.

⁷² Zvláštním zákonem je zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, který upravuje některá práva a povinnosti související s odloženou platbou, půjčkou, úvěrem nebo jinou obdobnou finanční službou poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem.

a dodavatelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.

Vzhledem ke znění ustanovení § 54a věta druhá ObčZ bude většina bankovních obchodů zároveň smlouvami o finančních službách, proto v souladu s § 54 písm. a) ObčZ se na ně nebudou vztahovat ustanovení § 53 odst. 2 až 9 a § 53a ObčZ, ale budou se řídit zvláštní úpravou obsaženou v § 54a až 54d ObčZ, kde je upravena zejména otázka povinně poskytovaných informací v případě uzavírání smlouvy o finančních službách na dálku, otázka možných způsobů mimosoudního řešení sporů, právo na odstoupení od smlouvy o finančních službách uzavřené na dálku a poskytnutí finanční služby dodavatelem bez výslovné objednávky spotřebitele. Pro účely smluv o finančních službách uzavíraných na dálku se rozumí spotřebitelem fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy o finančních službách uzavírané na dálku nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.⁷³ Dále je vhodné uvést, že dle § 54a odst. 5 ObčZ se ustanovení § 54b odst. 2, § 54b odst. 3 písm. a) a b), § 54b odst. 4 písm. b), c), f) a g) a § 54b odst. 5 písm. a) ObčZ nepoužijí při uzavírání smluv o platebních službách podle zákona upravujícího platební styk.⁷⁴

Pro bankovní smlouvy, které jsou zároveň smlouvami spotřebitelskými, se použije vyjma výše uvedeného obecná úprava ochrany spotřebitele při uzavření smluv na dálku. Dále se užije, a to i ve výše uvedených případech, úprava smluv uzavřených mimo prostory obvyklé k podnikání dodavatele dle § 57 ObčZ, zákaz odchýlení se od zákona v neprospěch spotřebitele dle § 55 a 56 OZ a zákaz nepřipustných smluvních ujednání dle § 56 ObčZ, která jsou v případě jejich sjednání ve smlouvě vzhledem ke znění § 55 odst. 2 absolutně neplatná. Při neplatnosti takových ujednání je nutno zohlednit znění § 41 ObčZ a určit, zda nedošlo k neplatnosti celé smlouvy, když z povahy smlouvy nebo z jejího obsahu anebo z okolností, za nichž byla uzavřena, vyplývá, že část obsahující nepřipustné ujednání nelze oddělit od ostatního obsahu smlouvy.⁷⁵

⁷³ Definice spotřebitele pro účely smluv o finančních službách uzavíraných na dálku je tak širší než základní definice spotřebitele obsažená v § 52 odst. 3 ObčZ.

⁷⁴ Jedná se o rozsah povinného poskytování informací dodavatelem spotřebiteli.

⁷⁵ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 34.

V oblasti spotřebitelských smluv, které jsou smlouvami o finančních službách, má své místo finanční arbitr, jehož činnost je upravena zákonem č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů.

Jak již bylo uvedeno výše, klient banky může získat ochranu obdobnou ochraně, kterou má spotřebitel, a to na základě § 262 odst. 4 ObchZ. Jedná se o práva osoby, která není podnikatelem.

4. Rozpis jednotlivých vybraných bankovních obchodů

4.1. Smlouva o běžném účtu

Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce (§ 708 odst. 1 ObchZ).

Pro vyjasnění tohoto ustanovení lze uvést, že vedle banky se může dle § 5 písm. c) PlStk a § 3 odst. 1 písm. a) a písm. d) ZoSaÚD jednat o spořitelní a úvěrové družstvo, pokud budou splněny podmínky obsažené v zákoně o spořitelních a úvěrních družstvech. Dále se může dle § 5 písm. b) a písm. j) PlStk a § 5d písm. a) a písm. d) BankZ jednat o banku se sídlem na území členského státu (zahraniční banku) a oprávněnou finanční instituci (zahraniční finanční instituci) za podmínek stanovených zákonem o bankách a také o Českou národní banku bankou.

Mezi podstatné části smlouvy o běžném účtu řadíme dle základního ustanovení závazek banky zřídit účet jeho majiteli, určení doby, od níž bude zřízen, určení měny, ve které bude účet zřízen, a závazek banky přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.

Smlouva o běžném účtu je absolutním obchodem. U smlouvy o běžném účtu, která je i smlouvou o platebních službách, není povinná písemná forma, platí však ustanovení § 272 ObchZ.

Zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku, rozštěpil původně jednotnou právní úpravu běžného účtu obsaženou v obchodním zákoníku. Nyní rozlišujeme jednak smlouvu o běžném účtu,

kteřá je zároveň smlouvou o platebních službách, a pak smlouvu o běžném účtu, kteřá smlouvou o platebních službách není.

Na oba typy smlouvy o běžném účtu se vztahují ustanovení § 708 odst. 1, § 709 odst. 3, 4, § 715 odst. 4, 5 a § 715a ObchZ. Naopak ustanovení § 708 odst. 2, § 709 odst. 1, 2, § 710–714 a § 715 odst. 1 až 3 ObchZ se vztahují pouze na smlouvy o běžném účtu, které nejsou smlouvami o platebních službách podle zákona o platebním styku. Je však otázkou, zda si vůbec lze smlouvu o běžném účtu, kteřá není smlouvou o platebních službách, představit. Ze znění § 708 odst. 1 ObchZ lze dovodit, že zákonodárce si takovou smlouvu představit dokáže, když předmětná ustanovení obchodního zákoníku nezrušil,⁷⁶ ale pouze omezil jejich působnost. K tomuto se zmiňuje i důvodová zpráva k novele obchodního zákoníku č. 285/2009 Sb. [sněmovní tisk 861/0, část č. 1/3, pátého volebního období poslanecké sněmovny (2006-2010)].⁷⁷ Srovnáním znění § 708 odst. 1 ObchZ se zákonem o platebním styku, zejména § 3 tohoto zákona, však lze odvodit, že všechny smlouvy o běžném účtu budou zároveň smlouvami o platebních službách.⁷⁸ Osobně s daným názorem souhlasím, jelikož se domnívám, že lze ze zákona o platebním styku, konkrétně z § 2 odst. 1 písm. a) a ustanovení § 3, vyčíst, že když se nejedná o platební službu, nejedná se ani o platební transakci. Slovní spojení platební transakce je však obsaženo právě ve znění § 708 odst. 1 ObchZ. Jelikož obchodní zákoník sám tento složený pojem nedefinuje, je vhodné užit definici obsaženou právě v § 2 odst. 1 písm. a) PlStk. Tím lze dojít k závěru, že každá platební transakce je platební službou. A jak správně uvádí autoři komentáře k obchodnímu zákoníku: „*jestliže smlouva nemá v základním ustanovení uvedené podstatné části, nejde o smlouvu o běžném účtu v pojetí obchodního zákoníku*“.⁷⁹ Z výše

⁷⁶ Dalším důvodem ponechání této úpravy je pravděpodobně také zachování přiměřeného použití úpravy smlouvy o běžném účtu na smlouvu o vkladovém účtu podle § 719b ObchZ, když ta ve většině případů, jak je uvedeno níže, nebude smlouvou o platebních službách.

⁷⁷ Dle důvodové zprávy dosavadní smlouvy o běžném a vkladovém účtu budou v některých případech splňovat kritéria smlouvy o platebních službách podle nového zákona o platebním styku. V těchto případech je třeba vyloučit aplikaci ustanovení, kteřá by byla s novým zákonem o platebním styku v rozporu. V ostatních případech, kdy běžný nebo vkladový účet nepředstavují zároveň platební účet podle zákona o platebním styku (např. účty vedené mezi bankami, účty stavebního spoření apod.) budou však tato ustanovení nadále plně aplikovatelná.

⁷⁸ podobně uvádí Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1303 nebo Liška, P.: Nová právní úprava smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu. Právní fórum, 2010, č. 7, s. 324-336.

⁷⁹ Štenglová, I. op. cit. sub. 78.

uvedeného pak plyne, že každá smlouva o běžném účtu je smlouvou o platebních službách.

Spolu se zmiňovaným zavedením smluv o platebních službách, které však nejsou samostatným smluvním typem, ale pouze přidávají jiným smlouvám určitou vlastnost či podmínky, které musí smluvní strany při jejich uzavírání splnit, bylo nutno upravit vztah staré a nové právní úpravy. Právními vztahy, podmínkami poskytování platebních služeb, novým rozdělením uživatelů a autorizací platebních transakcí se zabývají ustanovení § 144 odst. 6, 7, 8, 9 PIShk.⁸⁰ Přejchodná ustanovení týkající se výlučně poskytovatelů platebních služeb nepovažují za nutné zmiňovat, když se přímo netýkají bankovních smluv.

Právní vztahy mezi poskytovatelem a uživatelem se ode dne 1. listopadu 2009 řídí zákonem o platebním styku, i když vznikly před tímto datem. Vznik těchto právních vztahů, jakož i jednotlivé nároky, které z těchto právních vztahů vznikly přede dnem 1. listopadu 2009, se však posuzují podle starších právních předpisů.

Jestliže byly mezi poskytovatelem a uživatelem ke dni 1. listopadu 2009 sjednány podmínky poskytování platebních služeb, které jsou pro uživatele méně příznivé než podmínky, které zákon o platebním styku umožňuje sjednat jako nejméně příznivé pro uživatele, platí, že byly sjednány podmínky, které zákon o platebním styku umožňuje sjednat jako nejméně příznivé pro uživatele.

Při určení, zda je uživatel, který uzavřel smlouvu o platebních službách přede dnem 1. listopadu 2009, drobným podnikatelem, se za okamžik uzavření smlouvy o platebních službách považuje den 1. listopadu 2009. Na drobného podnikatele, který uzavřel smlouvu o platebních službách přede dnem 1. listopadu 2009, se ustanovení zákona o platebním styku o drobném podnikateli vztahují od 1. ledna 2010.

Další popis smlouvy o běžném účtu zúžím na popis smlouvy o běžném účtu, která je smlouvou o platebních službách, a to z důvodu výše uvedeného.

Dle kogentního ustanovení § 709 odst. 3 ObchZ nakládat s účtem je oprávněn majitel účtu. Legislativní zkratka stanoví, že nakládáním s účtem je myšleno uzavření nebo změnění smlouvy o běžném účtu anebo ukončení vztahu založeného smlouvou o běžném účtu. Jiná osoba než majitel účtu může nakládat s účtem jen na základě

⁸⁰ V textu publikace Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1303 je tiskařská chyba, když je uveden § 143 namísto správného označení § 144.

zvláštní plné moci udělené majitelem účtu. Podpis na této plné moci musí být úředně ověřen. Úřední ověření podpisu se nevyžaduje, je-li plná moc udělena před bankou.

Je-li zřízen účet pro více osob, má každá z nich postavení majitele účtu. Spolumajitelé nakládají s účtem společně, pokud se ve smlouvě o běžném účtu s bankou nedohodnou, že s účtem nakládá jeden z nich. Nestanoví-li smlouva o běžném účtu nebo rozhodnutí soudu něco jiného, jsou podíly všech spolumajitelů na zůstatku peněžních prostředků na účtu stejné.

Zánikem smlouvy o běžném účtu a peněžním vypořádáním se zabývá § 715 ObchZ. Zanikne-li smlouva o běžném účtu, banka bez zbytečného odkladu v souladu se zákonem o platebním styku vypořádá pohledávky a závazky týkající se účtu, zejména provede platby uskutečněné prostřednictvím platebních karet a šeků, pokud byly použity do dne zániku smlouvy o běžném účtu, a dále je banka oprávněna si započítat své pohledávky, které má vůči majiteli účtu ze smlouvy o běžném účtu. Majitel účtu je povinen vrátit bance platební karty a tiskopisy šeků, které mu k účtu vydala. Po vypořádání pohledávek a závazků týkajících se účtu banka účet zruší. Zůstatek peněžních prostředků zrušeného účtu banka vyplatí majiteli účtu, pokud nedal příkaz, aby jej banka převedla na jiný účet nebo vyplatila jím určeným osobám. Banka je oprávněna si započítat svou pohledávku na úplatu za převod zůstatku peněžních prostředků zrušeného účtu na jiný účet, popřípadě svou pohledávku na úhradu nákladů spojených s úschovou zůstatku peněžních prostředků, jestliže nemohl být vyplacen ani převeden na jiný účet. Banka je povinna majiteli po zrušení účtu písemně oznámit, ke kterému dni byl účet zrušen.

Důsledky smrti majitele účtu jsou upraveny v § 715a ObchZ. Smrtí majitele účtu smlouva o běžném účtu nezaniká. Banka pokračuje v provádění platebních transakcí na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné. Jestliže se banka hodnověrně dozví, že majitel účtu zemřel, zastaví následujícím dnem ty platební transakce z účtu, u kterých majitel účtu stanovil, že po jeho smrti v nich nemá banka pokračovat. Plná moc udělená majitelem účtu k nakládání s peněžními prostředky na účtu jeho smrtí nezaniká, pokud z jejího obsahu nevyplývá, že má trvat pouze za života majitele účtu. Je-li bance hodnověrně doloženo, že byl ustanoven správce dědictví, který je oprávněn spravovat běžný účet zemřelého majitele účtu, má práva a povinnosti majitele účtu a banka se řídí jeho příkazy.

4.2. Smlouva o vkladovém účtu

Smlouvou o vkladovém účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účet úroky a majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou. (§ 716 odst. 1 ObchZ)

Mezi podstatné části smlouvy o vkladovém účtu řadíme dle základního ustanovení závazek banky zřídit účet jeho majiteli, určení doby, od níž bude zřízen, určení měny, ve které bude účet zřízen, závazek banky platit z peněžních prostředků na účet úroky, závazek majitele účtu vložit na účet peněžní prostředky, závazek majitele účtu přenechat využití vložených peněžních prostředků bance, určení doby, na kterou se peněžní prostředky bance přenechávají nebo určení výpovědní lhůty, jestliže jsou peněžní prostředky bance přenechány k využití na dobu neurčitou. Pro pojem banka platí, co je uvedeno výše. Jedná se o absolutní obchod.

Smlouvy o vkladovém účtu (podobně jako smlouvy o běžném účtu) rozdělujeme na smlouvy, které jsou zároveň smlouvami o platebních službách a které naopak nejsou. Vzhledem ke znění základního ustanovení smlouvy o vkladovém účtu obsažené v § 716 odst. 1 lze říci, že smlouva o vkladovém účtu v drtivé většině případů nebude smlouvou o platebních službách podle zákona o platebním styku. Toto stanovisko vychází ze skutečnosti, že majitel vkladového účtu zpravidla nemůže vkládat na účet a vybírat z účtu peněžní prostředky bez další dohody s druhou stranou smlouvy nebo bez sankce. To je dáno podstatou vkladového účtu, kdy banka touto cestou získává peněžní prostředky od veřejnosti na delší časové období a s určitou zárukou, že během tohoto období tyto peněžní prostředky nebude muset vrátit. Klient na oplátku získává vyšší zhodnocení peněžních prostředků než třeba u běžného účtu. Lze si však představit případy, kdy tuto výhodu „jistých peněžních prostředků“ banka obětuje s vidinou jiných výhod, například získání lukrativního nebo prestižního klienta. V případě, kdy by byla ve smlouvě o vkladovém účtu sjednána volná dispozice s peněžními prostředky na účtu a při současném splnění dalších zákonných podmínek, by se jednalo o smlouvu o platebních službách. Pak by však dle mého názoru bylo na místě zjistit, zda se stále jedná o smlouvu o vkladovém účtu, tedy zda jsou při takovém znění smlouvy splněny

podmínky stanovené v základním ustanovení v § 716 odst. 1 ObchZ. Pro smlouvu o vkladovém účtu, která je zároveň smlouvou o platebních službách, jsou pak v ostatním aplikovatelná příslušná ustanovení zákona o platebním styku obdobně jako pro smlouvu o běžném účtu, která je smlouvou o platebních službách.⁸¹

Obdobně jako u smlouvy o běžném účtu obchodní zákoník stanoví jiný rozsah zákonných norem vztahujících se na smlouvu o vkladovém účtu a to podle toho, zda se jedná či nejedná o smlouvu o platebních službách. Podle ustanovení § 716 odst. 3 se na smlouvu o vkladovém účtu, která je zároveň smlouvou o platebních službách nepoužijí ustanovení § 716 odst. 2, § 716a, § 717 odst. 1 a § 718 ObchZ. Vzhledem k výše uvedenému se dále budu zabývat smlouvou o vkladovém účtu, která není smlouvou o platebních službách.

Ustanovení § 716 odst. 2 stanoví povinnou písemnou formu smlouvy o vkladovém účtu. Pravidelný obsah smlouvy pak vymezuje § 716a ObchZ. Výčet zde uvedený má však podle § 263 odst. 1 dispozitivní povahu, proto se dá usuzovat, že se jedná o výčet demonstrativní. Výše uvedenou úpravu termínovanosti vkladu obsahuje § 717 ObchZ. Podle tohoto dispozitivního ustanovení jestliže majitel účtu nakládá s peněžními prostředky na účtu před dobou určenou ve smlouvě o vkladovém účtu, nebo není-li v ní tato doba určena, před uplynutím výpovědní lhůty, nárok na úroky zaniká nebo se sníží způsobem stanoveným ve smlouvě o vkladovém účtu. Tyto účinky se však mohou v určitých případech týkat i jen části úroků. Podle základního ustanovení a podle kogentního ustanovení § 718 ObchZ smlouvu nelze uzavřít jako bezúročnou. Nesjednání výše úroku ale nezakládá neplatnost smlouvy. Dle zákona činí úroková sazba, pokud není sjednána dohodou, polovinu lombardní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu. Zákon dále konkretizuje okamžik, ke kterému jsou úroky připisovány. Ustanovení § 719 ObchZ upravuje navrácení vkladu klientovi. Při smrti majitele vkladového účtu se v souladu s § 719a ObchZ postupuje obdobně jako u běžného účtu. Nakonec § 719b stanoví obecně přiměřené užití ustanovení o smlouvě o běžném účtu na smlouvu o vkladovém účtu.

⁸¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1324.

4.3. Smlouva o otevření akreditivu

Smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.

Na rozdíl od smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu není uzavírání těchto smluv vyhrazeno pouze pro banky. Smlouva o otevření akreditivu je absolutním obchodem.

Mezi podstatné části smlouvy o otevření akreditivu řadíme dle základního ustanovení závazek banky, že na základě žádosti příkazce, poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, určení osoby oprávněného, určení plnění, které se banka zavazuje poskytnout oprávněnému, určení podmínek, které je povinen splnit oprávněný, stanovení doby, do kdy je oprávněný povinen splnit podmínky, aby bance vznikla povinnost plnit oprávněnému a závazek příkazce zaplatit bance úplatu. Je stanovena povinná písemná forma uzavření smlouvy.

Akreditní vztah musí mít nejméně tři strany, a to příkazce, oprávněného a osobu poskytující plnění (banka).⁸² Příkazce mívá zpravidla peněžitý závazek vůči oprávněnému. Jelikož příkazcem bývá mnohdy kupující, který má závazkový vztah vůči prodejci (oprávněnému)⁸³, lze ilustrovat funkci akreditivu na plnění z kupní smlouvy. Smlouva o otevření akreditivu se užívá zejména v mezinárodním obchodu a v případech, kdy se prodávající a kupující navzájem neznají a jsou ochotni zaplatit bance jako zprostředkovateli peníze za hladký průběh transakce. Příkazce (kupující) pak nehradí sám prodejci (oprávněnému). Namísto příkazce závazek z kupní smlouvy uhradí banka. Vyrovnání mezi bankou a příkazcem předchází samotnému plnění ze strany banky a děje se formou složení peněžních prostředků příkazcem v bance, sjednáním úvěru mezi příkazcem a bankou či jiným způsobem. Prodávající (oprávněný) má zpravidla důvěru ke zvolené bance, proto se nemusí obávat, že by nastala situace, kdy by neobdržel peněžní prostředky za poskytnuté zboží. Dle ustanovení § 685 ObchZ

⁸² Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 64.

⁸³ Dle Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1289 tou (oprávněnou osobou – pozn. autora) může být i sám příkazce, a to při tzv. osobním nebo též cestovním akreditivu.

závazek banky z akreditivu je nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. Z popsané situace vyplývá určitá jistota pro prodávajícího. Smlouva o akreditivu však může přinést jistotu i pro kupujícího. Plnění, které banka poskytne, lze navázat na splnění podmínek. Nejčastější podmínkou pak bývá předložení specifických dokumentů oprávněným.⁸⁴ Oprávněný tak má nárok na plnění ze strany banky až předložením těchto dokumentů.⁸⁵ Lze zde vidět určitou spojitost s institutem bankovní záruky, hlavním rozdílem však je, že u bankovní záruky není primárním účelem plnit, ale zajišťovat, kdežto u akreditivu je tímto účelem právě plnění. O bankovní záruce bude pojednáno níže.

Banka v souladu se smlouvou písemně sdělí oprávněnému, že v jeho prospěch otvírá akreditiv, a oznámí mu jeho obsah. Touto písemností je akreditivní listina, ve které musí být určeno plnění, ke kterému se banka zavazuje, doba platnosti akreditivu a akreditivní podmínky, jež má oprávněný v této době splnit k tomu, aby se mohl domáhat plnění vůči bance. Závazek banky vůči oprávněnému vzniká tímto písemným oznámením. Závazek příkazce vůči bance vzniká otevřením akreditivu. Je vhodné uvést, že oprávněný má možnost využít svého práva na plnění od banky, nikoli povinnost.⁸⁶

Smlouva o otevření akreditivu je smlouvou úplatnou, jak je stanoveno v základním ustanovení. Pokud výše úplaty není sjednána, užije se § 684 ObchZ, kde je stanoveno, že v takovém případě je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

Zákon rozděluje akreditivy na akreditivy odvolatelné, které může banka změnit nebo zrušit do doby, než oprávněný splní podmínky stanovené v akreditivní listině a akreditivy neodvolatelné, u kterých toto nelze. Nestanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, akreditiv se považuje za neodvolatelný a banka může akreditiv změnit nebo zrušit pouze se souhlasem oprávněného a příkazce. Změnit nebo zrušit akreditiv lze pouze písemně. Určitým rizikem pro oprávněného může být to, že ustanovení § 686 ObchZ, které je převyprávěno v tomto odstavci, má dispozitivní povahu. Oprávněný obdrží akreditivní listinu, z té se však zpravidla nedoví, zda si příkazce a banka nesjednali úpravu obsaženou v § 686 ObchZ jinak. Při přijetí

⁸⁴ Pak se jedná o dokumentární akreditiv, který je popsán níže.

⁸⁵ Takovým dokumentem může být například předávací protokol.

⁸⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1290.

akreditivu by tak měl oprávněný žádat po bance upřesnění ohledně odvolatelnosti a možností změny akreditivu. Dovolávat se spravedlnosti bývá v opačném případě pro oprávněného obtížné.⁸⁷

Otevřený akreditiv může potvrdit další banka. Zákon v § 687 odst. 1 ObchZ mluví pouze o neodvolatelném akreditivu, vzhledem k dispozitivnosti tohoto ustanovení se však může jednat i o akreditiv odvolatelný.⁸⁸ S tímto názorem souhlasím a dispozitivnost ustanovení § 687, stejně jako ustanovení § 686, považuji za nevhodný a zbytečný faktor nejistoty pro oprávněného. Z potvrzeného akreditivu je pak zpravidla povinna i banka, která tento akreditiv potvrdila. Jiná banka však může namísto potvrzení pouze oznámit oprávněnému, že jiná banka pro něho otevřela akreditiv. Pak tato banka odpovídá za škodu způsobenou za nesprávnost tohoto oznámení, nevzniká jí však závazek z akreditivu. I tato úprava je však dispozitivní.

Dokumentární akreditiv je vymezen v § 688 a § 689 ObchZ. Další úprava tohoto speciálního akreditivu je obsažena v Jednotných zvyklostech a pravidlech pro dokumentární akreditivy vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži. Poslední revize vstoupila v účinnost od 1. 7. 2007 (UCP 600). Podpůrnou použitelnost tohoto dokumentu lze dovodit z § 264 a § 730 ObchZ.⁸⁹

Při dokumentárním akreditivu je banka povinna poskytnout oprávněnému plnění, jestliže bance jsou řádně předloženy během platnosti akreditivu dokumenty určené v akreditivní listině. Banka je povinna přezkoumat s odbornou péčí vzájemnou souvislost předložených dokumentů a to, zda jejich obsah zjevně odpovídá podmínkám stanoveným v akreditivní listině. Povinností banky naopak není přezkoumávání jejich pravosti ani toho, zda odpovídají skutečnosti. Povinnost banky postupovat s odbornou péčí však zahrnuje povinnost odhalit vady zjevné. Banka se zaměřuje na soulad předložených dokumentů s podmínkami akreditivu a na vzájemnou souvislost jednotlivých dokumentů.⁹⁰ Banka odpovídá za škodu způsobenou příkazci ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů převzatých od oprávněného, ledaže tuto škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Při provádění obchodů, zvláště

⁸⁷ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1781.

⁸⁸ Pokorná, J. op. cit. sub. 87, s. 1780.

⁸⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1289 a internetový zdroj na adrese http://en.wikipedia.org/wiki/Uniform_Customs_and_Practice_for_Documentary_Credits, (7.6.2012).

⁹⁰ Štenglová, I. op. cit. sub. 89, s. 1294.

v mezinárodním obchodě, tak dokumentární akreditiv představuje účelný kompromis mezi platbou předem a platbou po dodání zboží.⁹¹

Jiné než dokumentární akreditivy jsou popsány v § 890 ObchZ. Vztahují se na ně přiměřeně ustanovení o dokumentárním akreditivu. Jsou využívány málo a jedná se o tzv. osobní akreditivy. Podmínkou výplaty peněžních prostředků není dokument, ale prokázání totožnosti.⁹²

4.4. Smlouva o inkasu

Smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon.

Stejně jako uzavírání smluv o otevření akreditivu není ani uzavírání smluv o inkasu vyhrazeno pouze pro banky. Smlouva o inkasu je absolutním obchodem.

Mezi podstatné části smlouvy o inkasu řadíme dle základního ustanovení závazek banky obstarat pro příkazce přijetí určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka, určení peněžní pohledávky a určení osoby dlužníka nebo závazek banky obstarat jiný inkasní úkon a určení tohoto inkasního úkonu. Smlouva o inkasu nemusí být povinně uzavřena písemnou formou.

Dle pana profesora Plívy: „*Obstarání*“ *záleží ve vyvíjení činnosti, která směřuje k tomu, aby dlužník poskytl plnění určité peněžité částky nebo aby určitá osoba uskutečnila inkasní právní úkon. Bance ze smlouvy nevzniká povinnost poskytnout plnění.*⁹³ Tím se liší od smlouvy o otevření akreditivu i od bankovní záruky. Jedná se tedy v podstatě o obrácení smlouvy o otevření akreditivu, jelikož třetí osobě smlouvy o otevření akreditivu (oprávněnému) je bankou plněno a naopak třetí osoba smlouvy o inkasu (dlužník) plní bance. Jako jiný inkasní úkon lze označit zejména obstarání přijetí směnky nebo obstarání směnečného rukojemství.

Mezinárodní obchodní komora v Paříži vydala podobně jako pro dokumentární akreditiv doporučující dokument. Ten se nazývá Jednotná pravidla pro inkasa (poslední

⁹¹ Liška, P.: Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. Právní rozhledy, 2008, č. 4, s. 119.

⁹² Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1294.

⁹³ Štenglová, I. op. cit. sub. 92, s. 1295.

revize URC 522 z roku 1995). Podpůrnou použitelnost tohoto dokumentu lze odvodit z § 264 a § 730 ObchZ.⁹⁴

Úprava smlouvy o inkasu v obchodním zákoníku má vyjma základního ustanovení dle § 263 odst. 1 ObchZ dispozitivní povahu, proto dále uvedené odstavce obsahují úpravu, od které se strany mohou odchýlit. Pro smlouvu o inkasu podpůrně platí dle § 699 ObchZ ustanovení o smlouvě mandátní.

Podle smlouvy o inkasu uzavřené s příkazcem banka požádá dlužníka o zaplacení peněžní částky nebo provedení vyžadovaného úkonu. Odmítne-li dlužník požadovanou částku zaplatit nebo uskutečnit požadovaný právní úkon, anebo jestliže tak neučiní bez zbytečného odkladu, podá o tom banka ihned zprávu příkazci. Při obstarávání inkasa je banka povinna postupovat s odbornou péčí podle pokynu příkazce, avšak neodpovídá za to, že inkaso se neuskuteční. Lze dovozovat, že pokud by banka nedodržela závazek postupovat s odbornou péčí a v důsledku toho se inkaso částečně nebo vůbec neuskutečnilo, mohl by příkazce požadovat po bance náhradu vzniklé škody.⁹⁵

Přijatou peněžní částku nebo cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu, je povinna banka předat bez zbytečného odkladu příkazci. Povinnost příkazce převzít peněžní částku nebo cenné papíry od banky není zákonem výslovně stanovena, lze ji však odvodit z účelu samotného závazku.⁹⁶ Banka odpovídá za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením těchto dokumentů, ledaže jim nemohla zabránit při vynaložení odborné péče.

Banka, která se smlouvou o inkasu zavázala inkaso obstarat, může být povinna tak učinit sama, nebo si bude moci vybrat banku, prostřednictvím které bude inkaso obstaráno nebo volba jiné banky bude dána příkazci. Pokud ve smlouvě není tato záležitost výslovně řešena, platí podpůrně ustanovení § 568 odst. 1 ObchZ o mandátní smlouvě a banka může k plnění užít jinou banku, kterou si sama zvolí. Naopak pokud se banka zaváže ve smlouvě obstarat inkasní úkon osobně, je povinna toto dodržet. Nakonec pokud má jinou banku zvolit příkazce, zvolí ji přímo ve smlouvě nebo pak dodatečně. Ustanovení § 695 ObchZ v souvislosti s ustanovením § 331 ObchZ rozděluje

⁹⁴ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1295.

⁹⁵ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1789.

⁹⁶ Pokorná, J. op. cit. sub. 95, s. 1790.

případy, kdy inkaso obstarává jiná banka, podle toho, na čí účet a nebezpečí se inkaso uskutečňuje. Zpravidla platí, že inkaso se uskutečňuje na účet a odpovědnost toho, kdo provádí volbu jiné banky. Na účet a nebezpečí příkazce se inkaso uskutečňuje, pokud jinou banku určí příkazce. Na účet a nebezpečí banky zavázané ve smlouvě o inkasu se inkaso uskutečňuje, pokud jinou banku určí tato zavázaná banka.⁹⁷

Smlouva o inkasu je smlouvou povinně úplatnou.⁹⁸ Někteří autoři zastávají názor, že smlouvu o inkasu lze uzavřít i jako bezúplatnou, pokud strany výslovně vyloučí ve smlouvě užití § 696 ObchZ.⁹⁹ Osobně se přikláním k názoru o povinné úplatnosti smlouvy o inkasu, jelikož ze základního ustanovení lze odvodit, že tuto smlouvu uzavírá banka, tedy podnikatel, jehož cílem je nebýt ztratný a za správného chodu věci vytvořit zisk. Podle § 696 nesjednají-li si strany ve smlouvě úplatu za obstarání inkasa, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Dále je při přiměřeném užití ustanovení § 572 ObchZ příkazce povinen uhradit bance náklady, které banka nutně nebo účelně vynaložila při plnění svého závazku, ledaže z jejich povahy vyplývá, že jsou již zahrnuty v úplatě.

Jako speciální smlouvu obchodní zákoník v § 697 zmiňuje smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu. V ní se zavazuje banka vydat třetí osobě dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady, bude-li při jejich vydání zaplacená určitá peněžní částka nebo proveden jiný inkasní úkon.

Vydávanými dokumenty mohou být dokumenty opravňující nakládat se zbožím, faktury či jiné dokumenty. Touto formou je také možné provést realizaci výměnného obchodu se zbožím, které ani nezmění své umístění, a to prostou výměnou opravňujících dokladů.¹⁰⁰ Úprava odpovědnosti banky za dokumenty přijaté v souvislosti se smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu od dlužníka je obsažena v ustanovení § 698 ObchZ a navazuje na ni úprava obsažená v § 570 ObchZ.

⁹⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1296.

⁹⁸ Štenglová, I. op. cit. sub. 97, s. 1297.

⁹⁹ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1792 nebo Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl. Praha: Linde Praha, a. s., 1999, s. 502.

¹⁰⁰ Štenglová, I. op. cit. sub. 97, s. 1297.

4.5. Smlouva o bankovním uložení věci

Smlouvou o bankovním uložení věci se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby je uložila a spravovala, a uložitel se zavazuje platit za to úplatu.

Mezi podstatné části smlouvy o bankovním uložení věci řadíme dle základního ustanovení závazek banky převzít předmět uložení, tímto předmětem však nesmí být cenný papír, určení předmětu uložení, závazek banky tento předmět uložit, závazek banky předmět uložení spravovat a závazek uložitele platit bance za její služby úplatu. Smlouva o bankovním uložení věci je absolutním obchodem. Právní úprava této smlouvy obsažená v obchodním zákoníku má až na základní ustanovení dispozitivní povahu.

Ukládaná věc musí být dostatečně určitě určena, aby ji nebylo možné zaměnit s jinou věcí. Z povahy základního ustanovení také vyplývá, že se nemůže jednat o věc nemovitou, jelikož tu není možné uložit, půjde tedy vždy o věc movitou. Součástí smlouvy je i výše zmíněný závazek banky předmět uložení s odbornou péčí spravovat, tedy činit veškeré úkony, které jsou nutné k výkonu a zachování práv, jež uložiteli vyplývají z předmětu uložení. Uložitel je také povinen bance vystavit plnou moc, jež je potřebná k právním úkonům činěným při správě, a uhradit výlohy, které bance vznikly při plnění její povinnosti. Z povahy věci i původního označení smlouvy jako smlouvy o uložení cenných papírů nebo jiných hodnot, byl do nabytí účinnosti zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, typickým předmětem uložení podle § 700 až § 707 ObchZ cenný papír. Jelikož u této smlouvy jsou dnes cenné papíry jako předmět uložení vyloučeny, půjde většinou o takové věci, které cennými papíry nejsou, jsou jím však předměty podobné (blankosměnky, vkladní knížky). Výše úplaty uložitele bance nemusí být ve smlouvě sjednána. Banka je pak podle § 701 odst. 2 ObchZ oprávněna požadovat úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.¹⁰¹

Banka je povinna předmět uložení s vynaložením odborné péče chránit před ztrátou, zničením, poškozením nebo znehodnocením obdobně jako u smlouvy o skladování.¹⁰² Při porušení této povinnosti je dle § 704 ObchZ odpovědná za takto vzniklou škodu objektivně s možností vyvinění. Za škodu vzniklou jinak než ztrátou,

¹⁰¹ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1795.

¹⁰² Pokorná, J. op. cit. sub. 101, s. 1797.

zničením, poškozením nebo znehodnocením věci banka odpovídá podle § 379 ObchZ. V souvislosti s touto problematikou považují za vhodné zmínit změnu v platné právní úpravě, kterou přinesla novela obchodního zákoníku zákon č. 351/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Nové znění § 386 odst. 1 ObchZ umožňuje ve vztazích upravených obchodním zákoníkem se dohodou vzdát práva na náhradu škody či toto právo omezit i před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Toto podtrhuje dispozitivnost ustanovení § 704 ObchZ, když toto v minulosti nebylo možné.¹⁰³ Ani za platnosti nové právní úpravy však před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout, se nelze vzdát práva na náhradu škody způsobené úmyslně ani toto právo omezit.

Uložitel je oprávněn kdykoli požádat o vydání uloženého předmětu nebo jeho části a uložit jej zpět, jestliže smlouva mezitím nezanikla. Po vydání předmětu uložení až do jeho vrácení nemá banka povinnosti uvedené v § 701 a 702 ObchZ, zejména povinnost předmět spravovat a chránit. Zánikem smlouvy se zabývá ustanovení § 705 ObchZ, které stanoví možnost výpovědi smlouvy pro obě strany a to s okamžitou účinností. Dále stanoví zánik smlouvy v případě, kdy uložitel si vyzvedl všechny věci, jež jsou předmětem uložení, a neprojevil vůli, aby smlouva dále trvala. Po zániku smlouvy je banka povinna vydat uložiteli předmět uložení a uložitel je povinen jej bez zbytečného odkladu převzít a vyrovnat dlužnou úplatu za dobu uložení. Banka má zástavní právo k předmětu uložení, dokud se u ní tento předmět nachází. Tímto zástavním právem je zajištěna pohledávka banky na úplatu za její služby a také na výlohy vzniklé bance při správě předmětu uložení. Zástavní právo banky vzniká na základě § 707 ObchZ, je však nutno pomoci si výkladem, když ze samotného textu toto právo nevyplývá, jelikož je použito staré označení, a to smlouva o uložení cenných papírů nebo jiných hodnot.¹⁰⁴

Od smlouvy o bankovním uložení věci někteří autoři odlišují nepojmenovanou smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky v bance, na základě které si klient pronajme určitý zabezpečený prostor v bance, kde ukládá věci podle své volby a to tak, že banka zpravidla neví, jaké věci jsou do schránky ukládány. Argumentují také tím, že se zde

¹⁰³ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1799.

¹⁰⁴ Pokorná, J. op. cit. sub. 103, s. 1801.

nejedná o správu předmětu plnění, když banka s tímto předmětem nic nečiní, pouze jej nechá na místě, kde jej uložil klient.¹⁰⁵ Naopak podle odlišného názoru závazek banky převzít předmět uložení může být uskutečněn jak převzetím individuálně určené věci, tak i uložení věci do bezpečnostní schránky, kdy banka uložiteli poskytne zabezpečený prostor a umožní mu, aby si do něj věci uložil. Předmět uložení je pak vymezen určením takového prostoru a věcmi, které jsou v ní uloženy. Věci však do vymezeného prostoru vkládá sám uložitel. Správu předmětu uložení, jako činnost, kterou banka vykonává na základě smlouvy, pak nevyžaduje u všech smluv o bankovním uložení věci. Připouští však, že pokud správa předmětu uložení chybí, jedná se spíše o smlouvu skladovací.¹⁰⁶ Osobně se přikláním k názoru prvnímu a odlišuji smlouvu o bankovním uložení věci a smlouvu o pronájmu bezpečnostní schránky. Domnívám se, že je třeba plně zohlednit kogentnost základního ustanovení obsaženého v § 700 odst. 1 ObchZ a ve smlouvě o bankovním uložení věci obsáhnout všechny její podstatné náležitosti tak, jak jsou uvedeny výše. Při absenci i jen jedné z těchto náležitostí není toto kogentní ustanovení splněno a proto se nemůže jednat o smlouvu o bankovním uložení věci a pravděpodobně se bude jednat o innominátní smlouvu. Zvláště lze uvést závazek banky převzít předmět uložení, určení předmětu uložení, závazek banky tento předmět uložit a závazek banky předmět uložení spravovat. Při situaci, kdy banka neví, jaké předměty jsou v bezpečnostní schránce uloženy, se domnívám, že banka nepřebírá a neukládá předmětné věci, také nelze mluvit o určení předmětu převzetí, když identifikace tohoto předmětu není bance známa. Nakonec nelze mluvit o správě předmětu, když banka je povinna pouze udržovat bezpečnostní schránku, která je zpravidla v jejím vlastnictví a dále nekonat, tedy nijak nezasahovat do obsahu takové schránky.

4.6. Cestovní šek

Cestovní šek je cenným papírem, který opravňuje osobu v něm uvedenou k přijetí částky v něm určené při jeho předložení k výplatě, a to podle podmínek stanovených výstavcem šeku. Vztahy z cestovního šeku mají povahu absolutních

¹⁰⁵ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1795.

¹⁰⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1298-1299.

obchodních vztahů. Výstavcem šeku může být i jiný subjekt než banka, ta je však výstavcem velmi často.¹⁰⁷ Cestovní šek se převážně užívá jako platební instrument při cestách do zahraničí.¹⁰⁸ Obchodní zákoník cestovní šek upravuje převážně kogentními ustanoveními (§720, 722, 723, 724). Dispozitivní je pouze ustanovení § 721 ObchZ. Na cestovní šek se nevztahují právní předpisy upravující směnky a šeky, to však nevylučuje podpůrné užití zákona o cenných papírech.¹⁰⁹

Cestovní šek musí obsahovat označení, že jde o cestovní šek. Tato podmínka bude splněna jednak v případě, že bude toto označení obsaženo v samotném textu, tak i bude-li dokument takto pouze nadepsán.¹¹⁰ Dále musí obsahovat příkaz nebo slib vyplatit určitou částku oprávněné osobě. O příkaz půjde v případě, kdy osobou, která má podle cestovního šeku plnit, bude jiná osoba než výstavce. Slib naopak dává výstavce v případě, kdy se z šeku zavazuje plnit on sám. Při vydání příkazu je zásadní povinnost výstavce obstarat proplacení. Třetí osobě, která má podle cestovního šeku plnit, nevzniká závazek šek proplatit. Takový závazek může být naopak založen smlouvou mezi výstavcem a takovou třetí osobou. Oprávněnou osobou je osoba, jejíž jméno je na cestovním šeku uvedeno. V souladu s ustanovením § 722 odst. 3 je to však také osoba, která šek předloží, a to v případě, kdy na cestovním šeku není jméno oprávněné osoby přímo určeno. Určení částky je také podstatnou náležitostí cestovního šeku. Vzhledem k tomu, že dle zákona musí být tato částka určitá, domnívám se, že se nemůže jednat o určení pomocí minimální a maximální částky. Nakonec je nutno označit firmu, název nebo jméno výstavce a přiložit jeho podpis nebo dostatečnou náhradu podpisu. Obsahuje-li cestovní šek příkaz k placení, musí obsahovat i označení osoby, které je příkaz určen. Cestovní šek lze vystavit i na jinou než českou měnu a má stanovenou povinnou písemnou formu.¹¹¹

Při předložení cestovního šeku je proplácející osoba oprávněna požadovat průkaz totožnosti předkladatele a jeho kontrolní podpis na cestovním šeku. Proplacení šeku musí být na něm potvrzeno podpisem oprávněné osoby. Kontrolní podpis je tak určitou ochranou před zneužitím šeku a je na cestovní šek vkládán nejlépe již při jeho

¹⁰⁷ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 74.

¹⁰⁸ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1836.

¹⁰⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1330.

¹¹⁰ Štenglová, I. op. cit. sub. 109, s. 1331.

¹¹¹ Plíva, S. op. cit. sub. 107.

vystavení. Naopak podpis potvrzující osoby je prováděn až při proplacení šeku a porovnává se právě s kontrolním podpisem. Nakonec je vhodné zmínit, že šek bude proplacen až tehdy, jsou-li splněny případné podmínky v něm stanovené.¹¹² Právní úprava cestovního šeku obsažená v obchodním zákoníku je účinná ve stejném znění již od roku 2003, a jelikož jsem nenarazil na významné rozpory v právních názorech jednotlivých autorů, není důvod s výše uvedeným jinak než plně souhlasit.

4.7. Bankovní záruka

Bankovní záruka vzniká písemným prohlášením banky v záruční listině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, jestliže určitá třetí osoba (dlužník) nesplní určitý závazek nebo budou splněny jiné podmínky stanovené v záruční listině.

Vzhledem ke značné podobě bankovní záruky k institutu ručení bývá také považována za speciální druh ručení. Jde však o samostatný zajišťovací institut.¹¹³ Poskytovatelem bankovní záruky může být pouze banka, zahraniční banka a úvěrové a spořitelní družstvo, to však pouze pro své členy.¹¹⁴ Úprava bankovní záruky obsažená v obchodním zákoníku je převážně dispozitivní povahy, kogentními je pouze základní ustanovení obsažené v § 313 ObchZ a zmíněné v prvním odstavci této kapitoly, povinnost věřitele, který dosáhl na základě bankovní záruky plnění, na něž neměl vůči dlužníkovi nárok, vrátit dlužníkovi toto plnění a nahradit mu škodu tím způsobenou (§ 321 odst. 4 ObchZ), dále v souladu s ustanovením § 322 odst. 1 ObchZ přiměřené užití ustanovení o ručení na bankovní záruku a dle § 322 odst. 2 podřízenost vztahu mezi bankou a dlužníkem ustanovením o smlouvě mandátní.¹¹⁵ Text dále v této kapitole uvedený má naopak dispozitivní povahu.

Pokud si strany nesmluví jinak, neuplatní se u bankovní záruky na rozdíl od ručení zásada akcesority ani zásada subsidiarity. Závazky z ní jsou tedy typicky samostatně převoditelné¹¹⁶ a lze žádat, aby banka z ní plnila, aniž by bylo nutné prvně

¹¹² Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1837.

¹¹³ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 976.

¹¹⁴ Pokorná, J. op. cit. sub. 112, s. 1362.

¹¹⁵ Více Pokorná, J. op. cit. sub. 112, s. 1373.

¹¹⁶ Výjimkou je pohledávka z akcesorické bankovní záruky, kterou lze postoupit pouze spolu se zajištěnou pohledávkou.

vyzývat dlužníka k plnění jako u ručení. V základní formě má bankovní záruka podobu tzv. záruky na první výzvu a bez námitek. Své užití najde zejména v zahraničním obchodě, a to při zajištění jak peněžité, tak nepeněžité pohledávky. Bankovní záruka v souladu s ustanovením § 314 vždy zní pouze na určitou částku, nikdy se banka z bankovní záruky nezaváže k jinému než peněžitému plnění. Je-li bankovní zárukou zajištěna nepeněžítá pohledávka, platí vyvratitelná právní domněnka, že do výše částky stanovené v záruční listině je zajištěn peněžitý nárok, který by měl věřitel vůči dlužníkovi, v případě, že by dlužník porušil závazek, jehož plnění je zajištěno bankovní zárukou. Banka ručí za splnění zajištěného závazku do výše částky stanovené v záruční listině. Obecně je uznáváno, že záruční listina může stanovit omezené zajištění, kdy nebude peněžité či nepeněžité plnění zajištěno v celé výši, ale pouze částečně.¹¹⁷ Platí výše uvedená domněnka, pokud tedy není u zajištění nepeněžitého plnění částka určena, vztahuje se bankovní záruka na plnění celé. Částečné plnění závazku dlužníkem na bankovní záruku má účinek pouze v případě, kdy nesplněný zbytek závazku je nižší, než činí částka, na kterou zní záruční listina. Závazek ze záruční listiny tak plněním dlužníka nezanikne dříve, než bude splacen dluh celý. Výše závazku se však může od určité hranice postupným plněním dlužníka snižovat. Bankovní záruka může zaniknout také uplynutím doby platnosti, je-li ta v záruční listině omezena. Bankovní záruka zanikne, jestliže věřitel neoznámí bance písemně své nároky z bankovní záruky během její platnosti. Z ustanovení o bankovní záruce obsažené v obchodním zákoníku lze vyvodit nakonec její zánik i v případě splnění závazku banky obsaženého v záruční listině.

Banka je povinna plnit věřiteli svůj závazek z bankovní záruky, jen když k tomu byla písemně vyzvána věřitelem. Vedle takové výzvy musí být splněny další předpoklady uvedené v zákoně, mezi které patří soulad částky uvedené v záruční listině s částkou požadovanou věřitelem a prokázání splnění případných podmínek stanovených v záruční listině. Takovou podmínkou může být i předložení konkrétních dokumentů.¹¹⁸ Bance ze zákona neplyne povinnost podrobně přezkoumat takové dokumenty, musí se však zachovat s odbornou péčí a případně odhalit jasné

¹¹⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 978.

¹¹⁸ Pak se jedná o tzv. dokumentární bankovní záruku.

nedostatky.¹¹⁹ Banka může vůči věřiteli uplatnit pouze námitky, jejichž uplatnění záruční listina připouští. Je tedy velmi vhodné v ní specifikovat, o jaké námitky přesně jde, případně zahrnout možnost uplatnění všech existujících námitek. Často půjde o námitku promlčení nebo vadného plnění.¹²⁰ Jaké případné námitky budou obsaženy v záruční listině, záleží na podobě smlouvy mezi dlužníkem a bankou.

Smlouva mezi dlužníkem a bankou zakládá závazkový vztah mezi těmito dvěma subjekty, který je odlišný od závazkového vztahu z bankovní záruky. Tato smlouva je zásadně úplatná, a to vzhledem k právnímu postavení banky jako podnikatele, o povinné úplatnosti se však zákon nezmiňuje. Dlužník má také povinnost bance zaplatit to, co banka v souladu se smlouvou plnila věřiteli. Tento vztah není absolutním obchodem, proto by se zde dalo uvažovat i o podřízení tohoto vztahu občanskému zákoníku v případě, kdy by nespadal pod aplikaci zákoníku obchodního. Někteří autoři toto vylučují, když uvádí, že vzhledem ke znění § 322 odst. 2 ObchZ a tedy povinnému užití ustanovení o mandátní smlouvě se bude takový závazkový vztah řídit obchodním zákoníkem vždy.¹²¹ Tématem této práce není mandátní smlouva, proto se nebudu touto otázkou dále zabývat. Snad jen uvedu, že dle některých autorů je smlouva o poskytnutí bankovní záruky uzavřená mezi dlužníkem a bankou nominátním obchodem a to vzhledem ke znění § 261 odst. 3 písm. e) ObchZ.¹²² P. Liška naopak smlouvu o poskytnutí bankovní záruky řadí mezi innominátní kontrakty.¹²³ Musím souhlasit s P. Liškou, když se nedomnívám, že lze výkladem § 261 odst. 3 písm. e) ObchZ dojít k opačnému závěru. Takový výklad bych považoval za příliš extenzivní.

Bankovní záruku jedné banky může potvrdit neomezený počet jiných bank. Věřitel pak může uplatnit nároky z bankovní záruky vůči kterékoliv z těchto bank. Jestliže banka, která potvrdila bankovní záruku, poskytla na jejím základě plnění, má nárok na toto plnění vůči bance, která jí o potvrzení bankovní záruky požádala.

¹¹⁹ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1362 a Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. září 2006, sp. zn. 5 Cmo 265/2006, publikovaný v Soudní rozhledy č. 4/2007. s. 150-153.

¹²⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 979.

¹²¹ Pokorná, J. op. cit. sub. 119, s. 1371.

¹²² Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. et al.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 470.

¹²³ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 120.

Jiná banka může také pouze oznámit věřiteli, že jiná banka poskytla záruku. Oznamující bance tak nevzniká závazek ze záruky. Oznamující banka však odpovídá za škodu způsobenou nesprávností svého oznámení.

Vznik právního vztahu z bankovní záruky je vázán na doručení záruční listiny věřiteli.¹²⁴ Někdy je k účinnosti zajišťovacího závazku mezi bankou a oprávněným vyžadována faktická akceptace beneficentem.¹²⁵

Záruční listina není cenným papírem. Obsahem záruční listiny je vždy určení věřitele a třetí osoby (dlužníka), dále určení závazku nebo speciálních podmínek a zpravidla bývá zvláště obsažena i peněžní částka, do které banka ručí, a doba, na kterou je záruka vydávána.¹²⁶ Bankovní záruka je zásadně úplatná. Před vydáním záruční listiny uzavírá banka s dlužníkem smlouvu o převzetí záruky, která je smlouvou obstaravatelského typu (§ 321 odst. 2, § 322 odst. 2).¹²⁷ Někteří autoři dále uvádí: „V případě, že banka se rozhodne poskytnout bankovní záruku za splnění závazku dlužníkem, uzavře s dlužníkem smlouvu mandátní, popř. jinou smlouvu, ve které jsou výslovně upraveny závazky banky i dlužníka vyplývající ze závazkového vztahu. Na základě této smlouvy banka vystaví záruční listinu“.¹²⁸ Bankovní záruka je absolutním obchodem.

4.8. Smlouva o úvěru

Smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Podstatnými částmi smlouvy jsou tak v souladu s § 497 ObchZ závazek jedné strany poskytnout na požádání druhé strany této straně peněžní prostředky, určení limitu, do jaké výše peněžních prostředků tento závazek existuje, závazek druhé strany poskytnuté peněžní prostředky vrátit a závazek této druhé strany zaplatit z poskytnutých peněžních prostředků úroky. Smlouva o úvěru je smlouvou konsenzuální, není u ní vyžadována písemná forma a vzhledem k základnímu

¹²⁴ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 976 nebo Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 3. 1997, sp. zn. 5 Cmo 649/1995, publikovaný v Právní rozhledy, č. 2/1998, s. 95-97.

¹²⁵ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 76.

¹²⁶ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1361.

¹²⁷ Štenglová, I. op. cit. sub. 124.

¹²⁸ Pokorná, J. op. cit. sub. 126.

ustanovení je vždy smlouvou úplatnou.¹²⁹ Řadíme ji také mezi absolutní obchody. Při čerpání peněžních prostředků nemusí k faktickému předání vůbec dojít, běžnou praxí u bank je průběh čerpání způsobem, kdy banka proplácí faktury, které by jinak byl povinen platit dlužník.¹³⁰ Takto se banka také částečně kryje před zneužitím úvěrové smlouvy.

Z úpravy smlouvy o úvěru obsažené v obchodním zákoníku má kogentní povahu vedle základního ustanovení pouze § 499. Ten stanoví, že za sjednání závazku věřitele poskytnout na požádání peněžní prostředky druhé straně lze sjednat úplatu, jen jestliže poskytování úvěru je předmětem podnikání věřitele. Tuto úplatu je však nutno odlišovat od úroku z poskytnutých peněžních prostředků, na které má právo každý věřitel. U úplaty nezáleží na skutečnosti, zda došlo k čerpání peněžních prostředků, což je u úroků naopak předpoklad pro jejich vznik.¹³¹

Vzhledem k zaměření této práce obecně na bankovní smlouvy se nebudu dále zabývat konkrétnostmi smlouvy o úvěru¹³², přestože tyto smlouvy bývají velice podrobně smluvně upraveny a vyskytují se i v přidružených formách, kdy jako příklad lze uvést kontokorent u smlouvy o běžném účtu. Speciální kapitolou je pak spotřebitelský úvěr dle zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. Tento zákon nahradil starší zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.¹³³

Při zamyšlení nad smlouvou o úvěru lze dojít k otázce, zda ji lze pro její univerzálnost, když tuto smlouvu může uzavřít v podstatě kdokoli, považovat za bankovní obchod v pravém slova smyslu. Je nutno připustit, že takto dochází k jakémusi odlišení smlouvy o úvěru od ostatních bankovních smluv. Domnívám se však, že není vhodné tuto smlouvu z bankovních smluv jakkoli oddělovat. Vždyť již pojmovým

¹²⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1148.

¹³⁰ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1581.

¹³¹ Štenglová, I. op. cit. sub. 129, s. 1152.

¹³² Více o smlouvě o úvěru lze nalézt v Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 4. díl. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 1997, s. 369-403 nebo Plíva, S.: Obchodní závazkové vztahy. 2. aktualizované vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009, s. 215-219 nebo Kopáč, L.: Obchodní kontrakty. II. díl. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM, 1993, s. 463-466.

¹³³ Změny, které přinesl nový zákon o spotřebitelském úvěru, shrnuje Hulmák, M.: Nový zákon o spotřebitelském úvěru. Právní rozhledy, 2010, č. 9, s. II.

znakem banky je přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů.¹³⁴ Smlouva o úvěru by tak vždy měla mít mezi bankovními obchody své místo, i když se bude od zbytku z nich svým způsobem odlišovat.

4.9. Smlouva o vkladu

Problematika vkladů je upravena v § 778 až 787 občanského zákoníku. Smlouva o vkladu vzniká mezi vkladatelem, kterým může být fyzická nebo právnická osoba a peněžním ústavem, a to složením vkladu u peněžního ústavu a jeho přijetím peněžním ústavem. Předmětná ustanovení občanského zákoníku nabyly účinnosti 1. ledna 1992 a zde užitý pojem peněžní ústav neodpovídá terminologii zákona o bankách. Zákonem č. 367/2000 Sb. byla ustanovení týkající se vkladů novelizována, touto změnou však v podstatě došlo pouze ke zrušení všech forem vkladů na doručitele, jak bude popsáno níže. Definice peněžního ústavu v občanském zákoníku chybí, výkladem však lze dojít k závěru, že jím je rozhodně banka, zahraniční banka či družstevní záložna. Někteří autoři uvádějí, že peněžním ústavem je jakákoli fyzická nebo právnická osoba, o které zvláštní zákon stanoví, že je oprávněna přijímat vklady od veřejnosti.¹³⁵

Smlouva o vkladu je smlouvou reálnou. Smlouva tedy vzniká až předáním peněžité částky ústavu, který přijetí náležitě potvrdí, a to zpravidla vkladní knížkou pro opakované vklady nebo vkladním listem při vkladu jednorázovém. Toto potvrzení pak slouží k dalšímu nakládání se vkladem. Vkladateli vzniká právo na vrácení vkladu za určitou či neurčitou dobu od jeho vložení a také právo na úrok. Úrok určený procentní sazbou z vkladu však může být doplněn nebo i nahrazen výhrou či premií a výnos tak může být závislý na losování či splnění dodatečných podmínek. Naopak právo na vrácení samotného vkladu nesmí záležet na podmínce a může být pouze omezeno dobou.

Vkladatel může v dohodě s peněžním ústavem vázat (vinkulovat) výplatu vkladu na sdělení hesla nebo na splnění jiné podmínky. Dokud zákon umožňoval vkladní knížky na doručitele, představovala tato vinkulace zejména pojistku pro případ ztráty nebo odcizení vkladní knížky. Od novely občanského zákoníku, zákona č. 367/2000

¹³⁴ Shodně Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 19 uvádí, že nemůže existovat banka, která by přijímala vklady od veřejnosti, ale neposkytovala úvěry.

¹³⁵ Fiala, J., Kindl, M. et al.: Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 1456.

Sb., je možné vystavovat vkladní knížky, vkladní listy i jiné formy vkladů pouze na jméno. V duchu této novely je také nutno vykládat stále platnou vyhlášku ministerstva financí č. 47/1964 Sb., o peněžních službách občanům, ve znění pozdějších předpisů.

5. Nový občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také „nový občanský zákoník“) a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech nabytím účinnosti nahradí mnoho starších právních předpisů, mezi nimiž jsou i stěžejní předpisy jako obchodní zákoník a stávající občanský zákoník.

V dosavadních právních předpisech dochází ke směřování pojmů jako dlužník, věřitel, právo, povinnost, pohledávka, dluh, závazek či smlouva. Díky novému občanskému zákoníku v oblasti relativních majetkových práv dochází k ujasnění těchto termínů, což považuji za velký přínos.¹³⁶

Část čtvrtá, hlava druhá nového občanského zákoníku obsahuje díl 11 s názvem „Závazky ze smlouvy o účtu, jednorázovém vkladu, akreditivu a inkasu“. V původním návrhu byl tento díl 11 pojmenován „Závazky z bankovních smluv“.¹³⁷ Od tohoto názvu bylo tedy nakonec upuštěno. Domnívám se, že důvodem byla snaha sjednotit pojmosloví nového občanského zákoníku se zákonem o bankách. Smlouvy vyjmenované v této hlavě totiž mohou uzavírat i jiné osoby než banky. Těmito smlouvami jsou konkrétně smlouva o účtu, smlouva o jednorázovém vkladu, smlouva o otevření akreditivu a smlouva o inkasu.

Pod smlouvu o účtu byly v oddílu prvním sloučeny smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Účet je pak rozdělen na dvě skupiny, a to na platební účet a jiný než platební účet, čímž se zákon dostává do souladu s právní úpravou obsaženou v zákoně o platebním styku. V oblasti účtů tak došlo k převzetí úpravy obsažené v obchodním zákoníku, a to s drobnými změnami. Úprava vkladů je přejata z občanského zákoníku. Vkladní knížka byla však přiřazena k prvnímu oddílu dílu 11 hlavy druhé části čtvrté nového občanského zákoníku, čímž došlo k jejímu zákonnému propojení s účtem. Smlouva o jednorázovém vkladu a vkladní list pak tvoří oddíl druhý.

¹³⁶ Eliáš, K., Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 399.

¹³⁷ Eliáš, K. op. cit. sub. 136, s. 204.

Úprava smlouvy o akreditivu tvoří náplň oddílu třetího. Obecně je přejímána právní úprava obchodního zákoníku, je však vypuštěn pojem akreditivní listina, a to pro jeho matoucí povahu. Dále jsou částečně zapracovány Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži dle revize z roku 2007. Podobně smlouva o inkasu popsaná v oddílu čtvrtém vychází ze znění obchodního zákoníku a Jednotných pravidel pro inkasa z roku 1995, taktéž vydaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.¹³⁸

K pojmosloví dílu 11, druhé hlavy, části čtvrté nového občanského zákoníku lze uvést, že stejně jako u jeho názvu byl odstraněn pojem banky i ze samotného textu zákona.¹³⁹ Místo něj zákon pracuje s pojmy „ten kdo vede účet“, „výstavce vkladní knížky“, „příjemce vkladu“, „výstavce akreditivu“ a „obstaravatel inkasa“. To hodnotím velmi kladně stejně jako skutečnost, že nový občanský zákoník rozlišuje pojmy banka, zahraniční banka a spořitelni a úvěrní družstvo, čímž je uváděn do souladu se zákonem o bankách. Nové úpravě lze naopak vytknout nedostatečný popis použitého pojmu účet a pojmů s účtem souvisejících.

¹³⁸ Eliáš, K., Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 434-435.

¹³⁹ Eliáš, K. op. cit. sub. 138, s. 204-206.

Závěr

Právní úprava bankovních smluv je aktuálně upravena především obchodním zákoníkem, velmi blízko je však dotčena předpisy jinými, zejména občanským zákoníkem a zákonem o bankách. Nejvýznamnější bankovní smlouvy jsou jako pojmenované smlouvy obsaženy v obchodním zákoníku, jedná se o smlouvu o běžném účtu, smlouvu o vkladovém účtu, smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, cestovní šek, bankovní záruku a smlouvu o úvěru. Dle občanského zákoníku je to pak zejména smlouva o vkladu.

Při pokusu objasnit pojem banky v právním řádu České republiky jsem došel ke zjištění, že ani zákon o bankách, který vymezení pojmu banka obsahuje, důsledně svou terminologii nedodrží, natož aby se toto vymezení užívalo v celém právním řádu České republiky. Práce se tak ve své první části zabývala pojmem banka dle zákona o bankách, když samotný pojem banky jsem pojmul za stěžejní při vymezení bankovních smluv. Mezi základní znaky banky tak patří právní forma akciové společnosti, sídlo na území České republiky, činnost přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů a držení bankovní licence. Podobné postavení jako banka má zahraniční banka, spořitelni a úvěrní družstvo a Česká národní banka, tyto instituce je však nutné od samotné banky odlišovat.

Banka nemůže vykonávat všechny činnosti bez omezení. Ke svým činnostem musí mít až na výjimky povolení obsažené v bankovní licenci. Činnosti, které banka může vykonávat, jsem podrobněji rozepsal jednak proto, že vytvářejí v podstatě samotný rámec bankovních smluv, ale také z toho důvodu, že stručný seznam obsažený v zákoně o bankách nevyjadřuje dostatečně určitě, co daná položka seznamu zahrnuje a vytváří nutnost v případě zájmu o pochopení její popis vyhledat.

Téma banky je doplněno instituty, které úžeji souvisí se soukromým právem. V práci je tak vysvětleno bankovní tajemství či pojištění pohledávek a vkladů. Bankovní licenci se zabývá méně, naopak je posunuta do ústraní, když zasahuje příliš do práva veřejného. Právně použitelné rozpracování smlouvy samotné, jako téměř ryze soukromoprávnímu institutu, by bylo značně rozsáhlé. Proto není v práci podrobně zpracováno.

Okruh bankovních smluv není legálně omezen. Studium pramenů jsem došel k názoru, že do bankovních obchodů lze zařadit činnosti demonstrativně vyjmenované

v zákoně o bankách, když jakékoli užší vymezení nepovažuji za účelné ani dostatečně opodstatněné. Naopak za důležité považuji správné rozdělení bankovních smluv podle různých kritérií, kterými jsou výlučnost, právní režim, ochrana spotřebitele, umístění v právním předpise, aktivita a režim platební služby. Za potřebné jsem považoval i uvedení některých specifík bankovních smluv.

Nový občanský zákoník, který vyšel ve sbírce zákonů pod symbolickým číslem 89/2012 Sb., v oblasti bankovních smluv nepředstavuje značnější změny a jde mnohdy o úpravy jen kosmetické. Novým občanským zákoníkem jsem se záměrně více nezabýval, aby nedošlo ke smíšení právních úprav, a naopak jsem se zaměřil na znění novel právních předpisů, čímž diplomová práce plně odpovídá znění právních předpisů účinných k datu, uvedeném v hlavičce této práce.

K možným návrhům *de lege ferenda* lze uvést, že právní úprava bankovních smluv nevykazuje závažnější nedostatky a je funkční. Lze pouze doporučit pokračování v unifikaci pojmů v duchu nového občanského zákoníku, jak bylo popsáno v poslední kapitole práce, a v právních předpisech užívat jasně definované pojmy.

Seznam použitých zkratek

BankZ	zák. č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
DevZ	zák. č. 219/1995 Sb., DEVIZOVÝ ZÁKON, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PIStk	zák. č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů
ZoSáÚD	zák. č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
ZPKT	zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
CID	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní literatura

Bakeš, M., Karfíková, M., Kotáb, P. et al.: Finanční právo. 5. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Barák, J. a kol.: Zákon o bankách. Komentář a předpisy související. Praha: Linde Praha, a. s., 2003.

Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. et al.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Eliáš, K., Havel, B.: Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.

Fiala, J., Kindl, M. et al.: Občanský zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

Kopáč, L.: Obchodní kontrakty. I. díl. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM, 1993.

Kopáč, L.: Obchodní kontrakty. II. díl. 1. vydání. Praha: PROSPEKTRUM, 1993.

Liška, P.: Zákon o bankách a předpisy související. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999.

Marek, K.: K obchodním závazkovým vztahům. 1. vydání. Praha: Vysoká škola veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze, o.p.s., 2007.

Marek, K.: Obchodněprávní smlouvy. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001.

Marek, K.: Smluvní obchodní právo. Kontrakty. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006.

Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl. Praha: Linde Praha, a. s., 1999.

Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl. 2. upravené vydání. Praha: Linde Praha a. s., 1998.

Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 4. díl. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 1997.

Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P.: Zákon o bankách. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.

Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. et al.: Bankovní obchody. 1. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2009.

Plíva, S.: Obchodní závazkové vztahy. 2. aktualizované vydání. Praha: ASPI, a. s., 2009.

Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z et al.: Obchodní zákoník. Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. et al.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Švestka, J., Dvořák, J. et al.: Občanské právo hmotné díl II. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

Švestka, J., Spáčil, J. et al.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Švestka, J., Spáčil, J. et al.: Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Časopisecká literatura

Hulmák, M.: Nový zákon o spotřebitelském úvěru. Právní rozhledy, 2010, č. 9, s. II.

Liška, P.: Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu. Právní rozhledy, 2008, č. 4, s. 119-125.

Liška, P.: Některé nové problémy právní úpravy uzavírání soukromoprávních smluv. Právní rozhledy, 2010, č. 21, s. 765-768.

Liška, P.: Některé právní aspekty ochrany spotřebitele ve smlouvě o běžném účtu. Právní rozhledy, 2007, č. 3, s. 81-88.

Liška, P.: Nová právní úprava smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu. Právní fórum, 2010, č. 7, s. 324-336.

Machala, K.: Přímému bankovníctví vévodí internet. Bankovníctví, 2007, č. 6-7, s. 8-10.

Marek, K.: Smlouva o platebních službách, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Daně a finance, 2010, č. 8-9, s. 3-9.

Jiné prameny

[http://en.wikipedia.org/wiki/Uniform Customs and Practice for Documentary Credits](http://en.wikipedia.org/wiki/Uniform_Customs_and_Practice_for_Documentary_Credits) (7.6.2012).

<http://www.epravo.cz/top/clanky/soukromopravni-ochrana-pravnicke-osoby-nepodnikatele-po-novelizaci-obcanskeho-zakoniku-zakonom-c-1552010-sb-65841.html> (7.6.2012).

Třetí přednáška z předmětu Bankovní právo (HP1841) vyučovaného na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 2011 vyučujícím JUDr. Petrem Kotábem.

Resumé

Autor této diplomové práce předkládá čtenáři pojednání o právní teorii vymezeném okruhu smluv, které jsou označovány jako bankovní smlouvy či jinak bankovní obchody. Pro dostatečně přesné vyjádření pojmu a obsahu takových smluv, text práce obsahuje popis i jiných, avšak blízkých pojmů, jejichž znalost autor považuje za stěžejní pro pochopení konkrétního tématu. Tímto autor jednak umožňuje seznámit se s předkládaným tématem čtenáři, který je znalý práva, ale nespécializuje se na obchodní či finanční právo a také dále projevuje svůj názor o obecné potřebě definovat přesně a úplně konkrétní pojmy, když jsou tyto pojmy pak užívány k vyjádření pojmů navazujících. Při psaní práce existovala snaha vysvětlit naznačené problémy v samotném textu všude tam, kde to bylo možné a odkazovat na obecnou úpravu jen tam, kde nebylo možno vzhledem k šíři a rozsahu práce učinit jinak. Text je rozdělen do pěti kapitol.

První kapitola, které předchází klasicky úvod, je věnována bance. Skládá se z deseti podkapitol. První čtyři podkapitoly popisují čtyři základní specifika banky, a to požadovanou právní formu, sídlo, přijímání vkladů od veřejnosti a bankovní licenci. Pátá podkapitola vysvětluje banku v širším smyslu, když pracuje s pojmy jako zahraniční banka či pobočka banky. V šesté podkapitole se autor zabývá výhradností pojmu banka a spořitelna a v podkapitole sedmé vzhledem k zákonným omezením vyjmenovává činnosti, které může banka vykonávat. Podkapitoly osm až deset uzavírají první kapitolu pojednáním o bankovním tajemství, pojištění pohledávek a vkladů a České národní bance.

Druhá kapitola se na rozdíl od té první, která do značné míry zasahuje do veřejného práva, když se zabývá bankou ve spojení s možnostmi a omezeními danými zejména zákonem o bankách, pojednává o smlouvě jako o ryze soukromoprávním institutu. Vzhledem k zaměření celé práce má tato kapitola velmi omezený rozsah a omezuje se na spíše na uvedení kapitoly třetí.

Kapitola třetí představuje syntézu prvních dvou kapitol a obsahuje jádro celé práce, tedy úpravu bankovních smluv. Je dělena na šest podkapitol. První tři podkapitoly informují čtenáře o pojmu bankovní smlouvy, jejím obsahovém vymezení a typech smluv, které lze do skupiny těch bankovních zařadit. Ve čtvrté podkapitole je

předloženo několik obecně uznávaných dělení bankovních smluv, autor se zde však také pokouší o některá dělení nová. Pro účely zvýšené potřeby přehlednosti je čtvrtá podkapitola rozdělena do šesti částí, kdy každá jednotlivá část představuje jedno hledisko dělby bankovních smluv. Pátá podkapitola shrnuje ve třech částech specifika bankovních smluv, když pojednává o smlouvách adhezních, dispozitivnosti a formě smluv a také o obchodních podmínkách v bankovníctví. Šestá podkapitola se věnuje ochraně spotřebitele.

Čtvrtá kapitola v devíti podkapitolách popisuje jednotlivě nejvýznamnější bankovní obchody, a to smlouvu o běžném účtu, smlouvu o vkladovém účtu, smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, cestovní šek, bankovní záruku, smlouvu o úvěru a smlouvu o vkladu.

Pátá kapitola, po které následuje závěr práce, obsahuje v základních rysech srovnání s nově platným občanským zákoníkem.

Závěrem autor uvádí, že práce vychází z platné právní úpravy účinné k datu uvedeném v hlavičce práce.

Abstract

The author of the diploma thesis submits a treatise on the scope of contracts defined by the legal theory which are termed as bank contracts, or alternatively bank trades. In order to formulate the concept and the subject matter of such contracts with the adequate precision, the text of the diploma thesis comprises also a specification of other, yet close terms, the knowledge of which the author considers to be crucial for understanding the particular subject. Thus the author enables the reader who is acquainted with the law but does not specialize in commercial or financial law to familiarize with the submitted subject but also expresses his opinion concerning general necessity of defining particular concepts precisely and completely if these concepts are used to express subsequent concepts. While writing the diploma thesis the author tried to explain the indicated problems in the text wherever it was possible, and refers to general arrangement only where there was no other possibility owing to the extent and range of the work. The text is divided into five chapters.

The first chapter, which is preceded by a standard introduction, deals with the bank. It is subdivided into ten smaller sections. The first four sections describe four basic attributes of the bank, namely the required legal form, the seat, accepting deposits from the public, and the bank licence. The fifth section expounds the bank in a wider sense, when working with the terms like the foreign bank or the branch of the bank. In the sixth section the author deals with the exclusiveness of the terms the bank and the savings bank, and in the seventh section he enumerates - in view of restrictions laid down by legal acts - activities which the bank is allowed to pursue. The sections eight to ten close the first chapter by the treatise on the bank secret, claim and deposit insurance, and the Czech National Bank.

The second chapter in contrast with the first one which interferes to a high degree in the public law when dealing with the bank in respect of the possibilities and restrictions given chiefly by the Bank Act, features the contract as an exclusively private-law institute. In view of the subject matter of the whole work this chapter has a rather limited extent and serves more or less as an introduction to the third chapter.

The third chapter represents the synthesis of the first two chapters and comprises the essence of the whole work, i.e. the modification to the bank contracts. It is subdivided into six sections. The first three sections inform the reader about the term of

the bank contract, its specification as regards content, and the types of contracts which can be included in the group of the bank contracts. The fourth section introduces some generally accepted divisions of bank contracts, however the author attempts to find some new divisions. For purposes of better clearness the fourth section is subdivided into six parts, when each individual part represents one aspect of the division of bank contracts. The fifth section sums up in three parts the specificities of bank contracts dealing with adhesive contracts, non-mandatory provisions as well as the forms of contracts, and also with commercial conditions in banking. The sixth section discusses the consumer protection.

The fourth chapter describes in nine sections one by one the most important bank transactions, namely the current account contract, the deposit account contract, the letter of credit contract, the collection contract, the contract of the bank deposit of an object, the traveller's cheque, the bank guarantee, the credit contract and deposit contract.

The fifth chapter, which is followed by the conclusion of the work, comprises in the main features comparison with the new Civil Code.

In conclusion the author states that the work is based on the valid legal modification effective at the date given in the heading of the diploma thesis.

Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce

Klíčová slova

- bankovní smlouva
- bankovní obchod
- banka

Keywords

- bank contract
- bank trade
- bank

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Banking contracts